

KOMISJA
EUROPEJSKA

Bruksela, dnia 7.10.2020 r.
COM(2020) 621 final

2020/0288 (NLE)

Wniosek

ZALECENIE RADY

w sprawie równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów

{SWD(2020) 530}

UZASADNIENIE

1. KONTEKST WNIOSKU

• Przyczyny i cele wniosku

Wniosek dotyczący zalecenia Rady w sprawie **ram na rzecz równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów** stanowi odpowiedź na istniejącą na szczeblu Unii Europejskiej potrzebę zwalczania dyskryminacji i osiągnięcia równego traktowania największej mniejszości etnicznej Europy, w tym za pośrednictwem promowania równouprawnienia i włączenia społecznego i gospodarczego. Niniejszy wniosek został przedstawiony wraz z komunikatem Komisji Europejskiej pt. „Unia równości: unijne ramy strategiczne na rzecz równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów („komunikat”)¹, który obejmuje założenia i główne cele UE oraz proponuje stosowanie zestawu wskaźników (załącznik 2 do komunikatu).

Zwalczanie dyskryminacji i wykluczenia społecznego i gospodarczego ma **jeszcze większe znaczenie w kontekście kryzysu**, w trakcie którego istnieje prawdopodobieństwo wzrostu ubóstwa i nierówności strukturalnych. W związku z tym środki rehabilitacji społecznej powinny docierać do wszystkich, w szczególności do osób znajdujących się w najbardziej niekorzystnej sytuacji, bez względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Przewodnicząca Komisji Ursula von der Leyen zobowiązała się promować Unię równości i jest zdecydowana „*zapewnić, by równość znalazła się w centrum uwagi w procesie odbudowy*”.

Dobiega końca okres obowiązywania „**Unijnych ram dotyczących krajowych strategii integracji Romów do 2020 r.**”² przyjętych przez Komisję w dniu 5 kwietnia 2011 r. Do jej głównych celów należało rozwiązanie problemu wykluczenia społecznego i gospodarczego Romów w UE oraz w krajach objętych procesem rozszerzenia przez propagowanie równego dostępu do edukacji, zatrudnienia, opieki zdrowotnej i mieszkalnictwa. W ramach tych wezwano państwa członkowskie do opracowania krajowych strategii integracji Romów i określenia krajowych celów na podstawie celów integracji Romów w powyższych czterech obszarach. **W 2013 r. Rada przyjęła zalecenie**³ w sprawie skutecznych środków integracji Romów w państwach członkowskich. Był to pierwszy unijny instrument „miękkiego prawa” ukierunkowany wyraźnie na Romów. **W zaleceniu tym** unijne ramy wzmocniono poprzez:

- zapewnienie wytycznych dla państw członkowskich dotyczących zwiększenia skuteczności krajowych środków mających na celu poprawę integracji Romów oraz skuteczniejszego wdrażania ich krajowych strategii integracji Romów;
- zalecenie, by państwa członkowskie podejmowały skuteczne działania polityczne w celu zapewnienia równego traktowania Romów, w tym równego dostępu do edukacji, zatrudnienia, opieki zdrowotnej i mieszkalnictwa oraz wskazania możliwego sposobu osiągnięcia każdego z czterech celów (zapewnienie równego dostępu do edukacji, zatrudnienia, opieki zdrowotnej i mieszkalnictwa);
- stwierdzenie, że cele można osiągnąć dzięki działaniom ogólnym albo ukierunkowanym, w tym szczególnym inicjatywom zapobiegającym defaworyzacji

¹ COM(2020) 620 final.

² COM(2011) 173 final.

³ Zalecenie Rady z dnia 9 grudnia 2013 r. w sprawie skutecznych środków integracji Romów w państwach członkowskich ([Dz.U. C 378 z 24.12.2013, s. 1](#)).

lub ją rekompensującym lub dzięki połączeniu takich działań, przy czym szczególną uwagę należy zwracać na aspekt płci;

- zwrócenie większej uwagi na zwalczanie dyskryminacji poprzez wyraźne odniesienie do antycyganizmu i rozszerzenie prac w zakresie integracji Romów na nowe obszary horyzontalne i strukturalne wykraczające poza zatrudnienie, edukację, opiekę zdrowotną i mieszkalnictwo; oraz
- wezwanie państw członkowskich do corocznego informowania Komisji, począwszy od 2016 r., o wszelkich środkach wprowadzonych zgodnie z zaleceniem i wszelkich postępach we wdrażaniu strategii.

W konkluzjach Rady ds. Zatrudnienia, Polityki Społecznej, Zdrowia i Ochrony Konsumentów (EPSCO) z dnia 8 grudnia 2016 r.⁴ zaapelowano do Komisji, by „przeprowadziła śródkresowy przegląd unijnych ram dotyczących krajowych strategii integracji Romów do 2020 r. i zaproponowała strategię integracji Romów po 2020 r. obejmującą propozycję zmiany zalecenia Rady”. **Komisja przeprowadziła szczegółową ocenę unijnych ram**⁵, którą przyjęto w grudniu 2018 r., i opublikowała dokument roboczy służb Komisji dotyczący tej oceny⁶.

Z oceny i konkluzji wyciągniętych z niej przez Radę, Parlament Europejski i kilka ogółouropejskich i krajowych organizacji społeczeństwa obywatelskiego⁷ **wynika potrzeba odnowienia i zwiększenia zobowiązania na rzecz równouprawnienia Romów**. Zobowiązanie to powinno zapewnić zwrócenie szczególnej uwagi na niedyskryminację, która obejmuje zwalczanie antycyganizmu i podjęcie działań w czterech obszarach społeczno-gospodarczych, w których należy poprawić włączenie: edukacja, zatrudnienie, opieka zdrowotna i mieszkalnictwo⁸. Powinno ono również odzwierciedlać potrzeby określonych grup i różnorodność społeczności romskiej; angażować ludność romską w opracowanie, wdrażanie, monitorowanie i ocenę strategii na rzecz równouprawnienia i włączenia społecznego; przyczyniać się do usprawnień w zakresie określania celów, gromadzenia danych, monitorowania i sprawozdawczości; oraz zwiększać uwrażliwienie głównych strategii politycznych na równouprawnienie i włączenie społeczne Romów.

⁴ Konkluzje Rady EPSCO z dnia 8 grudnia 2016 r., Przyspieszenie procesu integracji Romów ([15406/16](#)).

⁵ COM(2018) 785 final.

⁶ SWD(2018) 480 final.

⁷ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 12 lutego 2019 r. w sprawie konieczności wzmocnienia strategicznych unijnych ram dotyczących krajowych strategii integracji Romów po 2020 r. i bardziej zdecydowanej walki z antycygańskością ([P8_TA\(2019\)0075](#)). Konkluzje Rady EPSCO z dnia 24 października 2019 r. w sprawie gospodarki dobrobytu ([13432/19](#)), w których wezwano Komisję do *odnowienia* zobowiązania na rzecz integracji Romów. Ponadto w trakcie Konferencji Wysokiego Szczebla w sprawie unijnych ram dotyczących krajowych strategii integracji Romów, która miała miejsce w Bukareszcie w dniach 4–5 marca 2019 r., uczestnicy wezwali Komisję do zaproponowania ambitnych nowych unijnych ram po 2020 r., a państwa członkowskie i kraje objęte procesem rozszerzenia do zwiększenia ich zobowiązań na rzecz integracji Romów. Informacje przekazane przez prezydencję ([7003/19](#), 14.3.2019 r.).

⁸ W odniesieniu do potrzeby większego skupienia na zwalczaniu antycyganizmu i dyskryminacji w unijnych ramach po 2020 r., zob. [zalecenia ekspertów](#) opracowane w następstwie konferencji pt. „Jaki sposób zwalczania antycyganizmu należy przewidzieć w unijnych ramach dotyczących Romów po 2020 r.?”. (Wiedeń, 27.11.2018 r.).

W lipcu 2019 r. premierzy państw Bałkanów Zachodnich zatwierdzili deklarację dotyczącą integracji Romów⁹, zobowiązując się do osiągnięcia do czasu przystąpienia konkretnych postępów w obszarze edukacji, zatrudnienia, opieki zdrowotnej, mieszkalnictwa, ewidencji ludności i niedyskryminacji.

We wrześniu 2019 r. Komisja przyjęła sprawozdanie z wdrażania krajowych strategii integracji Romów dotyczące 2019 r.¹⁰

Europa ma przed sobą jeszcze długą drogę do osiągnięcia równouprawnienia społeczności romskiej. Obecnie nadal ma miejsce marginalizacja Romów i znaczny odsetek zamieszkującej kontynent ludności romskiej, której liczbę szacuje się na 10–12 mln¹¹, wciąż doświadcza dyskryminacji, antycyganizmu i wykluczenia społecznego i gospodarczego w swoim codziennym życiu. Zjawiska te są wzajemnie powiązane. Równouprawnienie nie istnieje w przypadku utrzymywania się dyskryminacji, a skuteczne zwalczanie dyskryminacji nie jest możliwe bez rozwiązania problemu antycyganizmu i poprawy włączenia społecznego i gospodarczego oraz udziału społeczności romskiej. Potencjał dzieci romskich jest ograniczony, ponieważ zbyt wiele z nich nie ma równego dostępu do edukacji ze względu na ubóstwo, wykluczenie i dyskryminację.

Zgodnie z dostępnymi danymi zgromadzonymi przez Agencję Praw Podstawowych Unii Europejskiej w latach 2011, 2016 i 2019, ogólny **postęp w zakresie integracji Romów jest ograniczony** od 2011 r., chociaż występują znaczne różnice między obszarami polityki i państwami¹². Większość postępów osiągnięto w obszarze edukacji (w tym zmniejszenie skali zjawiska wczesnego kończenia nauki i poprawę wskaźników uczestnictwa we wczesnej edukacji, opiece i nauce szkolnej, odnotowano jednak wzrost segregacji). Pomimo ograniczenia ryzyka ubóstwa i poprawy subiektywnie postrzeganego stanu zdrowia Romów, opieka zdrowotna nadal jest ograniczona. Nie osiągnięto żadnych istotnych statystycznie postępów w zakresie dostępu do zatrudnienia, a odsetek młodzieży romskiej, która nie pracuje, nie kształci się ani nie szkoli, de facto wzrósł. Sytuacja mieszkaniowa nadal jest skomplikowana i stanowi jedno z największych wyzwań, z jakimi mierzy się społeczność Romska w Unii Europejskiej i poza nią. Antycyganizm wciąż budzi poważne obawy. Jednocześnie istnieją pewne dowody potwierdzające nieznaczne ograniczenie liczby przypadków dyskryminacji wobec ludności romskiej podczas korzystania z pewnych rodzajów usług. Zgodnie z dyrektywą Rady 2000/43/WE z dnia 29 czerwca 2000 r. wprowadzającą w życie zasadę równego traktowania osób bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne („dyrektywa w sprawie równości rasowej”)¹³, Komisja wszczęła przeciwko trzem państwom postępowanie w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego z powodu segregacji szkolnej dzieci romskich¹⁴.

Wybuch pandemii COVID-19 uwidocznił skrajne narażenie wykluczonych i zmarginalizowanych społeczności romskich zarówno na krótkoterminowe negatywne skutki zdrowotne, jak i średnioterminowe skutki społeczno-gospodarcze. Romskie dzieci żyjące w społecznościach marginalizowanych należą do osób najbardziej dotkniętych pandemią.

⁹ [Deklaracja Bałkanów Zachodnich w sprawie integracji Romów](#) w ramach procesu rozszerzenia UE, zatwierdzona w trakcie szczytu przywódców państw podczas szczytu Bałkanów Zachodnich w kontekście procesu berlińskiego w Poznaniu w dniu 5 lipca 2019 r.

¹⁰ COM(2019) 406 final oraz SWD(2019) 320 final.

¹¹ Zob. [szacunki Rady Europy na 2012 r.](#)

¹² Sprawozdanie z oceny Unijnych ram dotyczących krajowych strategii integracji Romów do 2020 r., [COM\(2018\) 785 final](#).

¹³ [Dz.U. L 180 z 19.7.2000, s. 22.](#)

¹⁴ CZ, HU, i SK.

Zbyt wiele romskich dzieci mieszkających w gospodarstwach domowych pozbawionych infrastruktury informatycznej lub elektryczności nie ma możliwości uczenia się na odległość. Kryzys ujawnił również **pilną potrzebę skuteczniejszej reakcji politycznej na szczeblu europejskim.**

Utrzymywanie się nierówności i marginalizacja systemowa oznaczają utratę kapitału ludzkiego i zasobów dla gospodarek Europy. Niedogodności, jakich doświadcza społeczność romska, **wpływają na gospodarkę i społeczeństwa w całej Europie.** W państwach, w których odsetek Romów jest większy, grupa ta stanowi rosnącą część ludności w wieku szkolnym i przyszłej siły roboczej. Postęp w zakresie **włączenia społecznego i gospodarczego** Romów może przyczynić się do ograniczenia niedoboru siły roboczej i kwalifikacji w czasach niekorzystnych trendów demograficznych, zmniejszenia wydatków socjalnych oraz **przyniesienia korzyści gospodarce.** Inwestycje w lepszą edukację i podnoszenie kwalifikacji wykluczonej uprzednio siły roboczej może mieć pozytywny wpływ na wzrost wydajności. Unia Europejska musi skuteczniej **zwalczać problem nierówności,** zapewniając, by Romowie mogli korzystać w pełni z systemów ochrony socjalnej, oraz zagwarantować, by Romowie mogli wykorzystywać swój potencjał w celu wnoszenia ogólnego wkładu na rzecz gospodarki i społeczeństwa, co przyczyni się do osiągnięcia lepszych wyników społecznych i gospodarczych dla wszystkich. **Niniejszy wniosek, w połączeniu z komunikatem, przyjęty w tym samym czasie przez Komisję, może przyczynić się do rozwiązania problemu nierówności dotyczącego ludność romską i doprowadzić do poprawy wyników społecznych w przypadku wszystkich.**

W niniejszym wniosku w sprawie zalecenia podsumowano środki zgłoszone przez państwa członkowskie od 2016 r. zgodnie z zaleceniem Rady z 2013 r. oraz dokonano ich przeglądu i rozszerzenia. Ma on na celu odnowienie i zastąpienie instrumentu z 2013 r. dzięki zapewnieniu państwom członkowskim ulepszonych wytycznych i potwierdzeniu ich odnowionego długoterminowego zobowiązania na rzecz rozwiązania utrzymujących się problemów i wyzwań, z jakimi mierzy się społeczność romska, które mogą zostać spotęgowane przez pandemię COVID-19 i jej skutki.

Stanowi on uzupełnienie komunikatu. Obie inicjatywy stanowią unijne ramy strategiczne dotyczące Romów do 2030 r., które opracowano w celu uwzględnienia wniosków z poprzednich unijnych ram dotyczących krajowych strategii integracji Romów do 2020 r. w odniesieniu do obszarów interwencji, monitorowania i zgłaszania celów, koordynacji międzysektorowej, finansowania i zaangażowania różnych zainteresowanych stron.

Wniosek podzielono na pięć rozdziałów:

1. rozdział dotyczący trzech celów horyzontalnych opracowanych w celu zapobiegania i zwalczania dyskryminacji dzięki promowaniu: (i) równouprawnienia, (ii) włączenia społecznego i (iii) udziału Romów;
2. rozdział dotyczący czterech celów sektorowych: edukacji, zatrudnienia, opieki zdrowotnej i usług społecznych oraz mieszkalnictwa i podstawowych usług;
3. rozdział dotyczący partnerstw i zdolności instytucjonalnych;
4. rozdział dotyczący finansowania;
5. rozdział dotyczący monitorowania i przedkładania sprawozdań.

Wniosek stworzono w celu zapewnienia synergii z nowymi inicjatywami opracowanymi na szczeblu europejskim i obejmującymi okres do 2030 r. oraz z wykorzystaniem funduszy unijnych w celu usprawnienia wdrażania na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym.

- **Spójność z przepisami obowiązującymi w tej dziedzinie polityki**

Zalecenie jest spójne z istniejącymi przepisami w dziedzinie równouprawnienia. Opracowano je na podstawie unijnych ram dotyczących krajowych strategii integracji Romów, których okres obowiązywania ma upłynąć w 2020 r., i w pełni uwzględniono w nim ustalenia z oceny. Odnawia ono i zastępuje zalecenie Rady z 2013 r. w sprawie skutecznych środków integracji Romów w państwach członkowskich, aby zapewnić państwom członkowskim odpowiednie i skuteczniejsze wytyczne w sprawie sposobu przyspieszenia osiągania postępów w kierunku równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów w ciągu następnych 10 lat.

Wniosek jest spójny z unijnymi przepisami dotyczącymi równouprawnienia, w szczególności dyrektywą w sprawie równości rasowej, w której zakazano dyskryminacji ze względu na pochodzenie rasowe lub etniczne w obszarze zatrudnienia, ochrony społecznej, świadczeń społecznych, edukacji oraz dostępu do dóbr i usług oraz dostarczania dóbr i usług publicznie dostępnych¹⁵, i przewiduje ich skuteczne wdrożenie. Wniosek jest również spójny z zaleceniem Komisji (UE) 2018/951¹⁶, w którym ustanowiono normy skutecznego i niezależnego funkcjonowania organów do spraw propagowania równego traktowania („organów ds. równości”) utworzonych zgodnie z dyrektywą w sprawie równości rasowej¹⁷. Jest również zgodny z Kartą praw podstawowych Unii Europejskiej, w której zakazano jakiegokolwiek dyskryminacji, w tym ze względu na rasę i pochodzenie etniczne¹⁸. Zwalczanie, za pomocą środków prawnych, pewnych form i przejawów rasizmu i ksenofobii jest także celem decyzji ramowej Rady 2008/913/WSiSW¹⁹.

Obecny wniosek opracowano w celu wdrożenia **Europejskiego filaru praw socjalnych** w wyniku wzmocnienia zasady 3 dotyczącej „równych szans” i odniesienia jej do kilku innych zasad. Opiera się ona również na Agendzie 2030 i **celach zrównoważonego rozwoju** ONZ.

Wniosek jest spójny z najnowszymi strategiami w obszarze równouprawnienia, takimi jak strategia na rzecz równouprawnienia płci na lata 2020–2025²⁰, plan działania UE przeciwko rasizmowi na lata 2020–2025²¹ i przyszła strategia na rzecz równości osób LGBTI+, które dotyczą odpowiednio szczególnej sytuacji kobiet romskich i osób LGBTI+ pochodzenia romskiego, oraz ze Strategią UE w zakresie praw ofiar²².

- **Spójność z innymi politykami Unii**

Wniosek jest spójny z innymi strategiami politycznymi UE, w szczególności **Europejskim filarem praw socjalnych** opracowanym w celu zwiększenia sprawiedliwości społecznej bez względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Należy do szczególnych inicjatyw mających na celu wdrożenie

¹⁵ Dyrektywa Rady 2000/43/WE z dnia 29 czerwca 2000 r. wprowadzająca w życie zasadę równego traktowania osób bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne („dyrektywa w sprawie równości rasowej”), ([Dz.U. L 180 z 19.7.2000, s. 22](#)).

¹⁶ Zalecenie Komisji (UE) 2018/951 z dnia 22 czerwca 2018 r. w sprawie norm dotyczących organów ds. równości ([Dz.U. L 167 z 4.7.2018, s. 28](#)).

¹⁷ Art. 13 dyrektywy Rady 2000/43/WE, ([Dz.U. L 180 z 19.7.2000, s. 22](#)).

¹⁸ [Dz.U. C 303 z 14.12.2007, s. 17](#).

¹⁹ Decyzja ramowa Rady 2008/913/WSiSW z dnia 28 listopada 2008 r. w sprawie zwalczania pewnych form i przejawów rasizmu i ksenofobii za pomocą środków prawnych ([Dz.U. L 328 z 6.12.2008, s. 55](#)).

²⁰ [COM\(2020\) 152 final](#).

²¹ [COM\(2020\) 565 final](#).

²² [COM\(2020\) 258 final](#).

Europejskiego filaru i jest spójny z podobnymi inicjatywami takimi jak wzmocniona gwarancja dla młodzieży²³, przyszła gwarancja dla dzieci oraz przyszły plan działania mający na celu wdrożenie filaru. Przyczynia się do realizacji planu działania UE przeciwko rasizmowi na lata 2020–2025²⁴ i jest spójny z **dyrektywą 2012/29/UE** ustanawiającą normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw²⁵, ze szczególnym uwzględnieniem ofiar przestępstwa popełnionego z powodu uprzedzeń lub dyskryminacji. Szczególne potrzeby Romów uwzględniono już w nowej unijnej strategii w zakresie praw ofiar oraz zostaną odzwierciedlone w przyszłej strategii wdrażania Karty praw podstawowych UE. Wniosek jest spójny z unijnymi ramami prawnymi i politycznymi dotyczącymi **handlu ludźmi**²⁶. Wniosek jest również zgodny z **dyrektywą o audiowizualnych usługach medialnych**²⁷, która ustanawia wymogi chroniące użytkowników audiowizualnych usług medialnych i platform udostępniania plików wideo przed nawoływaniem do przemocy lub nienawiści, a także przed dyskryminacyjnymi handlowymi przekazami audiowizualnymi. Zobowiązuje ona ponadto platformy udostępniania plików wideo do podejmowania odpowiednich środków celem ochrony użytkowników przed treściami rasistowskimi i ksenofobicznymi.

Ponadto wniosek zapewnia spójność między unijnym wsparciem politycznym z jednej strony a instrumentami prawnymi i instrumentami finansowania, które można uruchomić i dostosować w celu zapewnienia równouprawnienia i włączenia społecznego Romów z drugiej strony, takimi jak **NextGenerationEU**, w tym **Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności i fundusze UE**.

2. PODSTAWA PRAWNA, POMOCNICZOŚĆ I PROPORCJONALNOŚĆ

• Podstawa prawna

Art. 292 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE), zgodnie z którym Rada przyjmuje zalecenia na wniosek Komisji, w związku z **art. 19 ust. 1 TFUE**, w którym przewidziano stosowne działania mające na celu zwalczanie dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

Inne istotne przepisy prawa obejmują:

- **Art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej** stanowi, że Unia opiera się na wartościach poszanowania godności osoby ludzkiej, wolności, demokracji, równości, państwa prawnego, jak również poszanowania praw człowieka, w tym praw osób należących

²³ COM(2020) 277 final.

²⁴ COM(2020) 565 final.

²⁵ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z dnia 25 października 2012 r. ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępująca decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW ([Dz.U. L 315 z 14.11.2012, s. 57](#)).

²⁶ Dyrektywa 2011/36/UE w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar, zastępująca decyzję ramową Rady 2002/629/WSiSW (Dz.U. L 101 z 15.4.2011, s. 1) oraz komunikat z 2017 r. pt. „Sprawozdanie w sprawie działań następczych w związku ze strategią UE na rzecz wyeliminowania handlu ludźmi oraz wskazanie kolejnych konkretnych działań” (COM(2017) 728).

²⁷ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1808 z dnia 14 listopada 2018 r. zmieniająca dyrektywę 2010/13/UE w sprawie koordynacji niektórych przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących świadczenia audiowizualnych usług medialnych (dyrektywa o audiowizualnych usługach medialnych) ze względu na zmianę sytuacji na rynku ([Dz.U. L 303 z 28.11.2018, s. 69](#)).

do mniejszości. Wartości te są wspólne państwom członkowskim w społeczeństwie opartym na pluralizmie, niedyskryminacji, tolerancji, sprawiedliwości, solidarności oraz równości kobiet i mężczyzn.

- **Art. 3 ust. 3 akapit drugi Traktatu o Unii Europejskiej**, zgodnie z którym Unia ma obowiązek zwalczać wykluczenie społeczne i dyskryminację oraz wspierać ochronę praw dziecka.
- **Art. 10 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej**, który stanowi, że przy określaniu i realizacji swoich polityk i działań Unia dąży do zwalczania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.
- **Art. 8 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej** stanowi, że we wszystkich swoich działaniach Unia zmierza do zniesienia nierówności oraz wspierania równości mężczyzn i kobiet. **Na podstawie art. 157 ust. 3 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej** Parlament Europejski i Rada przyjmują środki zmierzające do zapewnienia stosowania zasady równości szans i równości traktowania mężczyzn i kobiet w dziedzinie zatrudnienia i pracy, w tym zasady równości wynagrodzeń za taką samą pracę lub pracę takiej samej wartości.
- **W art. 21 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej** zakazuje się wszelkiej dyskryminacji, m.in. ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, religię lub przekonania, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. W art. 23 karty zagwarantowano prawo do równości kobiet i mężczyzn we wszystkich dziedzinach, w tym w zakresie zatrudnienia, pracy i wynagrodzenia. Art. 26 stanowi, że uznaje się i szanuje prawo osób niepełnosprawnych do korzystania ze środków mających zapewnić im samodzielność, integrację społeczną i zawodową oraz udział w życiu społeczności. Ponadto w art. 20 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej zagwarantowano, że wszyscy są równi wobec prawa.

- **Pomocniczość (w przypadku kompetencji niewyłącznych)**

Podstawowe wspólne wartości, takie jak równość i prawa podstawowe, oraz wspólne cele, takie jak dobrobyt gospodarczy, spójność społeczna i solidarność między państwami członkowskimi zobowiązują Unię do odegrania roli w strategiach politycznych służących osiągnięciu równouprawnienia i włączenia społecznego Romów. Ponadto ponadnarodowa mobilność Romów między państwami UE w kontekście swobody przemieszczania się i migracji Romów z państw trzecich sprawia, że włączenie społeczne Romów staje się wspólnym celem na poziomie UE.

Wniosek zapewnia dalszą wartość dodaną działań na szczeblu UE. Z **oceny unijnych ram wynika, że miały one pozytywny wpływ na europejską wartość dodaną** dzięki uwzględnieniu włączenia społecznego Romów w unijnych i krajowych programach działań, opracowaniu struktur oraz zwiększeniu spójności unijnej polityki z instrumentami prawnymi i instrumentami finansowania, które zostały uruchomione i dostosowane w celu osiągnięcia postępów w zakresie włączenia społecznego Romów. We wniosku podtrzymane zostanie zobowiązanie polityczne i skupienie na równouprawnieniu i włączeniu społecznym Romów w państwach UE. Obecnie skutki unijnych ram nie będą prawdopodobnie odczuwalne po 2020 r. bez dalszego wsparcia UE. Należy zwiększyć krajowe wysiłki oraz przeznaczyć więcej czasu na wzmocnienie struktur roboczych w celu dalszego dostosowania i uruchomienia innych instrumentów politycznych, prawnych i finansowych, oraz w celu skuteczniejszego monitorowania wpływu strategii politycznych. Wniosek opracowano

również w celu ograniczenia rozdrobnienia w trakcie wdrażania na szczeblu krajowym, które stanowi jedno z niedociągnięć wskazanych w ocenie unijnych ram.

Wartość dodana działań na szczeblu UE zyskuje jeszcze większe znaczenie w świetle wyzwań powiązanych z kryzysem związanym z COVID-19 i wynikających z tego kryzysu. Wiele społeczności romskich odczuło jego niewspółmierne skutki ze względu na zasadniczo ograniczony dostęp do podstawowej higieny i infrastruktury sanitarnej, ograniczony dostęp do czystej wody i usług opieki zdrowotnej, wysokie poziomy niepewności gospodarczej, przeludnione gospodarstwa domowe oraz osiedla lub obozy podlegające segregacji, które również są przeludnione. Należy podjąć działanie na szczeblu UE w celu zapewnienia, by pandemia nie obciążała nieproporcjonalnie osób znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji oraz zapobieżenia pogorszeniu istniejących nierówności.

- **Proporcjonalność**

Wniosek jest całkowicie zgodny z zasadą proporcjonalności. Państwa członkowskie stają przed wyzwaniami podczas dążenia do zapewnienia równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów. Wyzwania te różnią się jednak zarówno pod względem intensywności (w zależności od liczebności społeczności romskiej i odsetka, jaki stanowią w populacji ogólnej, oraz szerszego kontekstu ekonomicznego i dziedziczenia wykluczenia i dyskryminacji), jak i ich szczególnych cech (takich jak ponadnarodowa mobilność, migracja lub kwestie związane z dokumentami stanu cywilnego).

Wniosek opiera się na komunikacie określającym wspólne unijne ramy obejmujące **minimalne** zobowiązania wspólne dla wszystkich państw członkowskich uzupełnione dodatkowym zobowiązaniem politycznym różniącym się zakresem w zależności od **szczególnej sytuacji** danego państwa oraz poszczególnych wyzwań, przed jakimi stają Romowie zamieszkujący jego terytorium. W proponowanych działaniach uwzględniono w pełni praktyki państw członkowskich oraz różnorodność krajowych ram strategicznych.

Na potrzeby mierzenia postępów Komisja, przy wsparciu Agencji Praw Podstawowych Unii Europejskiej, utworzyła grupę roboczą ds. Romów zajmującą się wskaźnikami i sprawozdawczością w celu uzupełnienia starań państw członkowskich. Grupa robocza zaproponowała zestaw wskaźników dotyczących równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów²⁸, opracowanych z pełnym poszanowaniem szczególnych sytuacji krajowych. Państwa mogą wybrać istotne wskaźniki jakościowe lub ilościowe w celu mierzenia postępów z zestawu wspólnych wskaźników. Jednocześnie dzięki zobowiązaniu państw do wyboru krajowych celów jakościowych lub ilościowych stanowiących etap na drodze do osiągnięcia założeń na szczeblu UE we wniosku uniknięto nadmiernego rozdrobnienia i skupiono się na dążeniu do zwiększenia **zobowiązań** państw na rzecz osiągnięcia postępów w kierunku równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów.

Przy wyborze instrumentu ważną rolę odegrała również ocena proporcjonalności.

- **Wybór instrumentu**

Proponowanym instrumentem jest wniosek dotyczący zalecenia Rady, który jest zgodny z zasadami pomocniczości i proporcjonalności. Proponowane zalecenie zapewnia wytyczne dla państw członkowskich dotyczące sposobu przyspieszenia osiągnięcia postępów w kierunku równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów. Wnioskowi towarzyszy nowy

²⁸

Zob. załącznik 2 do komunikatu.

komunikat w sprawie unijnych ram strategicznych na rzecz równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów. Jego celem jest systematyczna i spójna współpraca państw członkowskich, Komisji i wszystkich zainteresowanych stron na rzecz osiągnięcia wspólnych celów.

Jako akt prawny, wniosek sygnalizuje zobowiązanie państw członkowskich wobec środków ustanowionych w niniejszym zaleceniu i zapewnia silną podstawę polityczną współpracy w tym obszarze na szczeblu europejskim, przy jednoczesnym pełnym poszanowaniu kompetencji państw członkowskich. Wniosek, po jego przyjęciu, zastąpi zalecenie Rady z dnia 9 grudnia 2013 r. w sprawie skutecznych środków integracji Romów.

Niniejsza inicjatywa zwiastuje odnowione i wzmocnione zobowiązanie państw członkowskich na rzecz ulepszenia krajowych strategicznych ram na rzecz równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów, wzmocnienia krajowych punktów kontaktowych ds. integracji Romów i kontynuacji skoordynowanego przedkładania sprawozdań Komisji i monitorowania przez Komisję. Zalecenie to zaspokaja zatem potrzebę działania na szczeblu UE, uwzględniając jednocześnie różnice specyficzne dla poszczególnych państw dotyczące sytuacji Romów. Zalecenie umożliwia UE dążenie do osiągnięcia wspólnych celów, przewidując również pewną elastyczność państw członkowskich pod względem osiągania ich celów jakościowych lub ilościowych, w zależności od punktu wyjścia, historii krajowej i obecnych praktyk.

3. WYNIKI OCEN EX POST, KONSULTACJI Z ZAINTERESOWANYMI STRONAMI I OCEN SKUTKÓW

• Oceny ex post/oceny adekwatności obowiązującego prawodawstwa

W następstwie konkluzji Rady z dnia 8 grudnia 2016 r.²⁹ Komisja przeprowadziła szczegółową ocenę ram, przyjęła sprawozdanie³⁰ w sprawie oceny w grudniu 2018 r. oraz opublikowała dokument roboczy służb Komisji w sprawie oceny³¹.

W ramach oceny, która objęła lata 2011–2017, oceniono ramy pod względem znaczenia, spójności, skuteczności, efektywności, koordynacji, równości, zrównoważonego charakteru i europejskiej wartości dodanej. Opierała się ona na:

- szeroko zakrojonym przeglądzie źródeł wtórnych, sprawozdań i baz danych;
- szczegółowych badaniach poszczególnych państw,
- wywiadach z zainteresowanymi stronami w 16 państwach UE,
- wywiadach na szczeblu UE i w trzech krajach objętych procesem rozszerzenia,
- otwartych konsultacjach publicznych,
- badaniu przeprowadzonym wśród organizacji pozarządowych,
- danych z badania z 2016 r. przekazanych przez Agencję Praw Podstawowych Unii Europejskiej (EU-MIDIS II), oraz
- warsztatach na temat zatwierdzania.

²⁹ Konkluzje Rady EPSCO z dnia 8 grudnia 2016 r. *Przyspieszenie procesu integracji Romów* ([15406/16](#)). W konkluzjach tych zaapelowano do Komisji, by „przeprowadziła śródkresowy przegląd unijnych ram dotyczących krajowych strategii integracji Romów do 2020 r. i zaproponowała strategię integracji Romów po 2020 r. obejmującą propozycję zmiany zalecenia Rady”.

³⁰ COM(2018) 785 final.

³¹ SWD(2018) 480 final.

W wyniku oceny stwierdzono, że cztery obszary priorytetowe (zatrudnienie, edukacja, opieka zdrowotna i mieszkalnictwo) nadal mają zasadnicze znaczenie dla równouprawnienia i włączenia społecznego Romów. Ponadto podczas oceny podkreślono, że szczegółowy cel dotyczący niedyskryminacji powinien opierać się na podejściu integracyjnym, a jednocześnie w ramach dążenia do jego osiągnięcia należy skupiać się na antycyganizmie, zapobieganiu dyskryminacji i jej zwalczaniu.

Z oceny wynika, że ramy miały pozytywny wpływ na europejską wartość dodaną dzięki wprowadzeniu włączenia społecznego Romów do unijnych i krajowych programów działań, opracowaniu struktur oraz zwiększeniu spójności unijnej polityki z instrumentami prawnymi i instrumentami finansowania, które zostały uruchomione i dostosowane w celu zapewnienia włączenia społecznego Romów.

Podczas oceny stwierdzono, że ramy umożliwiły państwom członkowskim dostosowanie celów do konkretnych sytuacji krajowych. Oznaczało to, że mogły one odpowiednio dostosować swoje podejście, jednak w trakcie oceny stwierdzono, że prowadziło to zwykle do rozdrobnienia wdrażania, zmniejszenia skuteczności i ograniczenia postępów w kierunku osiągania unijnych celów w zakresie integracji Romów.

W ocenie stwierdzono również, że ramy zapewniały ograniczone możliwości radzenia sobie z różnorodnością wśród społeczności romskiej. Nie poświęcono w nich wystarczającej uwagi ukierunkowaniu na szczególne grupy Romów (kobiety, młodzież i dzieci oraz Romów przemieszczających się w UE).

Ponadto ocena wykazała, że mechanizmy zarządzania działają na szczeblu unijnym i krajowym, ale ich funkcja jest nadal ograniczona. Podejmowano starania w celu zwiększenia udziału społeczeństwa obywatelskiego, ale możliwości dotyczące skutecznego uczestnictwa Romów w życiu politycznym i na wszystkich etapach procesu politycznego nadal są ograniczone.

W sprawozdaniu Komisji w sprawie szczegółowej oceny stwierdzono, że „z oceny wynika, że unijne ramy stanowią zapoczątkowanie procesu, który – mimo wielu ograniczeń i ogromnej skali tego zadania – przyniósł pozytywne rezultaty oraz pierwsze zmiany tendencji”. Chociaż zaznaczono, że „w początkowej fazie osiągnięto pewne wymierne, aczkolwiek niewystarczające rezultaty”, podkreślono również, że „cały proces musi zostać wzmocniony i lepiej ukierunkowany, z naciskiem na zwiększenie zaangażowania politycznego, wprowadzenie konkretnych wymiernych celów i rygorystycznego monitorowania, a także skuteczniejsze wdrażanie wspierane przez wystarczające finansowanie i systemy partycypacyjnego sprawowania rządów”.

- **Konsultacje z zainteresowanymi stronami**

Ocena unijnych ram³² wiązała się z koniecznością przeprowadzenia szeroko zakrojonych konsultacji, przy czym niektóre z nich obejmowały liczne pytania dotyczące przyszłości, które uwzględniono na etapie przygotowania inicjatywy. Dodatkowe konsultacje w sprawie inicjatywy stanowiły uzupełnienie konsultacji, które przeprowadzono już na potrzeby oceny³³,

³² Informacje o przeglądzie tych działań znajdują się w dokumencie roboczym służb Komisji [SWD\(2018\) 480 final](#), załącznik 2.

³³ Ocena opiera się na szeroko zakrojonym przeglądzie dokumentacji obejmującej źródła wtórne, sprawozdania i bazy danych, rozmowy z zainteresowanymi stronami w 16 państwach UE, rozmowy na szczeblu UE i w trzech krajach objętych procesem rozszerzenia, otwarte konsultacje publiczne, badanie przeprowadzone wśród organizacji pozarządowych, dane z badania z 2016 r. przekazane przez FRA (EU-MIDIS II) i warsztaty na temat zatwierdzania.

ponieważ ich zakres i cele były dostosowane do pozostałych potrzeb w zakresie gromadzenia danych.

Ukierunkowane konsultacje miały na celu zgromadzenie opinii i porad na temat najważniejszych aspektów tematycznych takich jak warianty strategiczne; sposobu uwzględnienia w inicjatywie antycyganizmu, udziału Romów i różnorodności; a także sposobu usprawnienia monitorowania i mierzenia postępów za pośrednictwem wskaźników i celów. Dokument roboczy służb Komisji³⁴, opublikowany w tym samym czasie co komunikat określający ramy strategiczne i niniejszy wniosek, zawiera szczegółowe informacje na temat działań konsultacyjnych, zaangażowanych zainteresowanych stron oraz sposobu, w jaki ich opinie wpłynęły na nową inicjatywę.

- **Gromadzenie i wykorzystanie wiedzy eksperckiej**

Wniosek opracowano na podstawie sprawozdania Komisji w sprawie oceny unijnych ram³⁵, dokumentu roboczego służb Komisji w sprawie oceny³⁶ i szczegółowego zewnętrznego badania uzupełniającego ocenę wykonanego przez ICF/Milieu³⁷.

Wyniki badań przeprowadzonych w 2011 r., 2016 r. i w 2019 r. przez Agencję Praw Podstawowych Unii Europejskiej odpowiednio w jedenastu, dziewięciu i pięciu dodatkowych państwach członkowskich nadal mają znaczenie w kontekście wniosku.

Informacje na temat wdrażania strategii na szczeblu krajowym w UE, uzyskiwane od krajowych punktów kontaktowych ds. integracji Romów od 2016 r., zestawiono w sprawozdaniu Komisji w sprawie postępów w osiąganiu integracji Romów z września 2019 r.³⁸ Informacje te uzupełniono o sprawozdania społeczeństwa obywatelskiego w kontekście projektu pilotażowego Parlamentu Europejskiego „Roma Civil Monitor” na lata 2017–2020³⁹.

Dodatkowe dowody i dane pozyskano z wyników badania Eurobarometr dotyczącego postrzegania dyskryminacji wobec Romów⁴⁰ i przeprowadzonych przez ekspertów zewnętrznych badań dotyczących tego, w jaki sposób zaspokoić potrzebę większego uwzględnienia różnorodności wśród Romów, zwalczać antycyganizm i zwiększać udział Romów⁴¹.

Podczas tworzenia wniosku prowadzono również ścisłą współpracę z Agencją Praw Podstawowych Unii Europejskiej w zakresie mechanizmów monitorowania, w tym opracowano wskaźniki wyniku i procesu⁴².

³⁴ SWD(2020) 530 final, zob. załącznik 1.

³⁵ COM(2018) 785 final.

³⁶ SWD(2018) 480 final.

³⁷ Zewnętrzne badanie uzupełniające ocenę znajduje się pod [tym adresem](#).

³⁸ Sprawozdanie z wdrażania krajowych strategii integracji Romów, COM(2019) 406 final, oraz SWD(2019) 320 final w sprawie środków na rzecz integracji Romów, zgłoszonych w ramach unijnych ram.

³⁹ Szczegółowe informacje na temat projektu można znaleźć pod tym [adresem](#).

⁴⁰ Specjalne badanie Eurobarometr [nr 493](#) w sprawie dyskryminacji w UE (pierwsze wyniki opublikowano we wrześniu 2019 r.).

⁴¹ Sprawozdania obejmujące te tematy zakończono w lutym 2020 r. i opublikowano pod [tym adresem](#).

⁴² Załącznik 2 do COM(2020) 620 final i [Ramy monitorowania unijnych ram strategicznych na rzecz równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów – Cele i wskaźniki](#).

- **Ocena skutków**

Proponowany instrument – zalecenie Rady – zawiera wytyczne w sprawie wdrażania strategicznych ram dotyczących Romów, umożliwiając jednocześnie państwom członkowskim zachowanie elastyczności w zakresie opracowywania i wdrażania środków. W związku z tym przeprowadzenie oceny skutków nie jest konieczne.

Oczekiwane skutki zależą w znacznym stopniu od poziomu zobowiązań, jakie państwa członkowskie zgodzą się przyjąć na rzecz poprawy równouprawnienia i włączenia społecznego Romów, tj. ambicji odzwierciedlonej w zaleceniu Rady – po jego przyjęciu – i we wprowadzonych następnie krajowych ramach strategicznych⁴³. Ponadto poza ogólnymi wyzwaniem z ujęciem kwestii równouprawnienia, niedyskryminacji i poszanowania praw podstawowych w kategoriach ilościowych i pieniężnych, przeprowadzanie oceny skutków w dziedzinie równouprawnienia i włączenia społecznego Romów podlega znacznym ograniczeniom pod względem gromadzenia danych etnicznych w niektórych państwach członkowskich.

Kompleksowy dokument roboczy służb Komisji⁴⁴ obejmuje przegląd głównych wniosków wyciągniętych na etapie opracowania i wdrażania unijnych ram do 2020 r. Opracowano go na podstawie rocznych sprawozdań Komisji, kilku ocen i badań przeprowadzonych na szczeblu UE, sprawozdań ekspertów, raportów alternatywnych społeczeństwa obywatelskiego oraz informacji zwrotnych otrzymanych w trakcie ukierunkowanych konsultacji z krajowymi i międzynarodowymi zainteresowanymi stronami.

- **Sprawność regulacyjna i uproszczenie**

Nie dotyczy.

- **Prawa podstawowe**

Wniosek wywiera pozytywny wpływ na ochronę praw podstawowych. Przyczyni się on do przyspieszenia wdrażania Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, zwłaszcza jej art. 21, w którym zakazano jakiegokolwiek dyskryminacji, w tym ze względu na rasę i pochodzenie etniczne⁴⁵.

4. WPLYW NA BUDŻET

Niniejsze zalecenie nie ma skutków finansowych dla budżetu UE.

5. ELEMENTY FAKULTATYWNE

- **Plany wdrażania i monitorowanie, ocena i sprawozdania**

We wniosku przyjęto wspólne, ale zróżnicowane podejście. Przedstawiono w nim wytyczne dla państw członkowskich dotyczące sposobu opracowania skuteczniejszych krajowych ram strategicznych z uwzględnieniem wyzwań związanych z równouprawnieniem, włączeniem społecznym i udziałem Romów specyficznych dla danego państwa. W celu lepszego monitorowania postępów we wniosku wezwano państwa członkowskie do stosowania wspólnych ram wskaźników dotyczących równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału

⁴³ Zob. dokument roboczy służb Komisji opublikowany w tym samym czasie co niniejszy wniosek, SWD(2020) 530 final.

⁴⁴ SWD(2020) 530 final.

⁴⁵ Wyjaśnienia dotyczące Karty praw podstawowych, ([Dz.U. C 303/17 z 14.12.2007, s. 17](#)).

Romów. Za opracowanie tych ram odpowiadała grupa robocza ds. wskaźników dotyczących równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów po 2020 r., której pracę koordynowała Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej na wniosek Komisji. Ramy wskaźników zapewniają porównywalne, solidne i istotne wskaźniki na rzecz monitorowania postępów i oceny wyników krajowych strategicznych ram dotyczących Romów. Obejmują one **wskaźniki procesu** w celu odzwierciedlenia środków (w tym strategię polityczne, programy i projekty) oraz **wskaźniki wyniku** w celu mierzenia postępów w osiąganiu celów na podstawie danych statystycznych, które to wskaźniki można wprowadzić na podstawie spisu powszechnego, danych administracyjnych lub danych z badania. Ten zestaw wskaźników ilościowych i jakościowych uwzględnia okoliczności krajowe i dostępną bazę dowodów.

W tabeli poniżej podsumowano planowany cykl monitorowania, sprawozdawczości i oceny:

Regularne badania (FRA)	Sprawozdania sporządzane przez krajowe punkty kontaktowe ds. integracji Romów	Sprawozdanie dotyczące wykorzystania funduszy UE	Monitorowanie przez społeczeństwo obywatelskie	Sprawozdania Komisji z monitorowania	Oceny i przyszły wniosek dotyczący polityki
Gromadzenie danych: 2020 r. Wyniki: 2021 r.	Krajowe ramy strategiczne: 2021 r.		Pierwsza tura krajowych sprawozdań społeczeństwa obywatelskiego: wiosna 2022 r.	Sprawozdanie Komisji w sprawie krajowych ram strategicznych: jesień 2022 r.	
	Krajowe sprawozdania z wykonania: 2023 r.		Druga tura krajowych sprawozdań społeczeństwa obywatelskiego: wiosna 2024 r.	Sprawozdanie Komisji w sprawie wdrażania: jesień 2024 r.	
Gromadzenie danych: 2024 r. Wyniki: 2025 r.		Sprawozdanie w sprawie celów pośrednich wskaźników wyniku: 2024 r.			Szczegółowa ocena unijnych ram strategicznych dotyczących Romów
	Krajowe sprawozdania z wykonania: 2025 r.		Trzecia tura sprawozdań społeczeństwa obywatelskiego: wiosna 2026 r.	Sprawozdanie Komisji w sprawie wdrażania: jesień 2026 r.	
Gromadzenie danych: 2028 r. Wyniki: 2029 r.	Krajowe sprawozdania z wykonania: 2027 r.	Sprawozdanie w sprawie celów końcowych wskaźników wyniku: 2029 r.	Czwarta tura sprawozdań społeczeństwa obywatelskiego: wiosna 2028 r.	Sprawozdanie Komisji w sprawie wdrażania: jesień 2028 r.	
	Krajowe sprawozdania z wykonania: 2029 r.				Wniosek Komisji na podstawie sprawozdań: 2030 r. Ocena <i>ex post</i>

- **Dokumenty wyjaśniające (w przypadku dyrektyw)**

Nie dotyczy.

- **Szczegółowe objaśnienia poszczególnych przepisów wniosku**

W pkt 1–4 odniesiono się do horyzontalnych celów dotyczących równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału i zaproponowano środki mające na celu zwiększenie postępów w tych obszarach.

W pkt 5–10 odniesiono się do celów sektorowych dotyczących zapewnienia Romom skutecznego, równego dostępu do powszechnej edukacji sprzyjającej włączeniu społecznemu, wysokiej jakości i trwałego zatrudnienia, wysokiej jakości opieki zdrowotnej i usług społecznych, odpowiedniego wolnego od segregacji mieszkalnictwa i podstawowych usług.

W pkt 11–27 odniesiono się do potrzeby wzmocnienia partnerstw i zdolności instytucjonalnych wielu zainteresowanych stron, aby mogły angażować się w tę międzysektorową dziedzinę.

W pkt 11–13 zalecono, by państwa członkowskie zapewniły krajowym punktom kontaktowym ds. integracji Romów zasoby i uprawnienia, jakich potrzebują, aby skutecznie koordynować wdrażanie krajowych strategii politycznych na rzecz równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów.

W pkt 14 i 15 zachęcono państwa członkowskie do zwiększenia zaangażowania organów na rzecz promocji równego traktowania oraz wspierania ich niezależności i współpracy ze wszystkimi istotnymi podmiotami.

W pkt 16–20 wezwano państwa członkowskie do dalszego mobilizowania i wspierania działań na szczeblu lokalnym i regionalnym w celu usprawnienia wdrażania krajowych ram strategicznych na rzecz równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów.

W pkt 21–27 skupiono się na współpracy ze społeczeństwem obywatelskim i jego zaangażowaniu.

W pkt 28–34 odniesiono się do sposobów efektywniejszego wykorzystania unijnego i krajowego finansowania.

W pkt 35–39 dokonano przeglądu mechanizmów monitorowania i sprawozdawczości, czego celem jest ograniczenie obciążenia administracyjnego spowodowanego sprawozdawczością i zapewnienie przez Komisję i Agencję Praw Podstawowych Unii Europejskiej silniejszego wsparcia w zakresie stosowania wspólnego zestawu wskaźników procesu i wyniku służących monitorowaniu postępów w zakresie osiągnięcia założeń i głównych celów UE.

.

Wniosek

ZALECENIE RADY**w sprawie równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów**

RADA UNII EUROPEJSKIEJ,

uwzględniając Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, w szczególności jego art. 292 w związku z art. 19 ust. 1,

uwzględniając wniosek Komisji Europejskiej,

a także mając na uwadze, co następuje:

- (1) W dyrektywie Rady 2000/43/WE⁴⁶ ustanowiono ramy służące zwalczaniu dyskryminacji ze względu na pochodzenie rasowe lub etniczne w Unii w odniesieniu do zatrudnienia, edukacji, ochrony socjalnej, w tym zabezpieczenia społecznego i opieki zdrowotnej, świadczeń społecznych, dostępu do dóbr i usług oraz dostarczania dóbr i świadczenia usług, w tym mieszkalnictwa. Celem niniejszego zalecenia jest przyczynienie się do skutecznego wdrożenia tej dyrektywy.
- (2) W decyzji ramowej Rady 2008/913/WSiSW⁴⁷ zobowiązano państwa członkowskie do penalizacji publicznego nawoływania do przemocy lub nienawiści ze względu na rasę, kolor skóry, religię, pochodzenie lub przynależność narodową lub etniczną oraz do zapewnienia, by pobudki rasistowskie i ksenofobiczne stanowiły okoliczność obciążającą lub, alternatywnie, aby były uwzględniane przez sądy w wymiarze kary. Niniejsze zalecenie opracowano w celu wzmocnienia walki z nawoływaniem do nienawiści, przestępstwami z nienawiści i przemocą skierowanymi przeciwko ludności romskiej. Zgodnie z dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE⁴⁸ ustanawiającą normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw zalecenie ma również na celu promowanie wsparcia ofiar takich przestępstw pochodzenia romskiego.
- (3) W Europejskim filarze praw socjalnych⁴⁹ określono szereg zasad w celu wspierania i zwiększenia sprawiedliwości społecznej bez względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Zasadnicze znaczenie dla wspierania wdrażania tych zasad ma ukierunkowanie na grupy szczególnie narażone na dyskryminację lub wykluczenie społeczne. Niniejsze zalecenie przyczynia się również do trwałego rozwoju równoprawnych

⁴⁶ Dyrektywa Rady 2000/43/WE z dnia 29 czerwca 2000 r. wprowadzająca w życie zasadę równego traktowania osób bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne ([Dz.U. L 180 z 19.7.2000, s. 22](#)).

⁴⁷ Decyzja ramowa Rady 2008/913/WSiSW z dnia 28 listopada 2008 r. w sprawie zwalczania pewnych form i przejawów rasizmu i ksenofobii za pomocą środków prawnokarnych ([Dz.U. L 328 z 6.12.2008, s. 55](#)).

⁴⁸ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z dnia 25 października 2012 r. ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępująca decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW ([Dz.U. L 315 z 14.11.2012, s. 57](#)).

⁴⁹ [Europejski filar praw socjalnych](#).

i integracyjnych społeczeństw demokratycznych zgodnie z celami zrównoważonego rozwoju Organizacji Narodów Zjednoczonych⁵⁰.

- (4) Komisja przedłożyła do Parlamentu Europejskiego i Rady wnioski dotyczące rozporządzeń w sprawie wspólnych przepisów na lata 2021–2027⁵¹, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus⁵² oraz Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności⁵³. Wnioski te odnoszą się do równości i niedyskryminacji jako zasad horyzontalnych, których należy przestrzegać przy wdrażaniu funduszy. We wniosku w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego Plus wyraźnie wezwano państwa członkowskie i Komisję do zapewnienia równouprawnienia i niedyskryminacji⁵⁴ przy wdrażaniu programów i odniesiono się do promowania integracji społeczno-ekonomicznej obywateli państw trzecich oraz włączenia społecznego społeczności marginalizowanych, takich jak Romowie⁵⁵, co jest związane z warunkiem podstawowym krajowych strategicznych ram dotyczących Romów. Do czasu przyjęcia tych środków niniejsze zalecenie ma na celu stworzenie wyraźnego powiązania między funduszami unijnymi⁵⁶ z jednej strony a priorytetami polityki na rzecz równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów z drugiej strony.
- (5) W komunikacie Komisji z dnia 3 marca 2010 r. zatytułowanym „EUROPA 2020 Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu” („strategia »Europa 2020«”) nadano silnego impulsu walce z ubóstwem i wykluczeniem społecznym dzięki ustaleniu wspólnych europejskich celów dotyczących ograniczenia ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz zwiększenia poziomu wykształcenia oraz zatrudnienia. Osiągnięcie tych celów jest niemożliwe bez zwiększenia równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału obywateli

⁵⁰ [Przekształcamy nasz świat: Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju do roku 2030](#), Organizacja Narodów Zjednoczonych, 2015 r.

⁵¹ Wniosek dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu i Migracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu na rzecz Zarządzania Granicami i Wiz, („wniosek dotyczący rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów”), [COM\(2018\) 375 final](#), 29.5.2018 r.

⁵² Wniosek dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego Plus („wniosek w sprawie EFS+”), [COM\(2018\) 382 final](#), 30.5.2018 r.

⁵³ Wniosek dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności „wniosek w sprawie EFRR i Funduszu Spójności”, [COM\(2018\) 372 final](#), 29.05.2018 r.

⁵⁴ Art. 6 wniosku w sprawie EFS+, [COM\(2018\) 382 final](#).

⁵⁵ Art. 4 ust. 1 ppkt (viii) wniosku w sprawie EFS+, [COM\(2018\) 382 final](#).

⁵⁶ Obejmujące fundusze przewidziane lub uwzględnione we: wniosku dotyczącym rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów, [COM\(2018\) 375 final](#); wniosku w sprawie EFS+, [COM\(2018\) 382 final](#); wniosku w sprawie EFRR i Funduszu Spójności, [COM\(2018\) 372 final](#); wniosku dotyczącym rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego Program InvestEU, [COM\(2020\) 403 final](#), 29.5.2020 r.; Wniosek dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności, [COM\(2020\) 408 final](#) z 28.5.2020. Wniosek dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego program „Prawa i Wartości”, [COM\(2018\) 383 final](#), 30.5.2018 r.; wniosku dotyczącym rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego „Erasmus”: unijny program na rzecz kształcenia, szkolenia, młodzieży i sportu oraz uchylające rozporządzenie (UE) nr 1288/2013, [COM\(2018\) 367 final](#), 30.5.2018 r.; wniosku dotyczącym rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ustanowienia Programu działań Unii w dziedzinie zdrowia na lata 2021–2027 oraz uchylenia rozporządzenia (UE) nr 282/2014, [COM\(2020\) 405 final](#), 28.5.2020 r.

pochodzenia romskiego, w którym to zakresie niniejsze zalecenie zapewnia szczegółowe wytyczne.

- (6) Komunikat Komisji z dnia 5 kwietnia 2011 r. zatytułowany „Unijne ramy dotyczące krajowych strategii integracji Romów do 2020 r.”, w którym zachęca się państwa członkowskie do osiągania kompleksowych postępów w zakresie społecznego i gospodarczego włączenia Romów oraz ustanowienia celów w dziedzinie edukacji, zatrudnienia, opieki zdrowotnej i mieszkalnictwa, zostało zatwierdzone przez Radę w dniu 19 maja 2011 r. Pomimo ograniczeń w pierwotnym kształcie przedmiotowych ram generowały one istotną europejską wartość dodaną, która w dalszym ciągu stanowi zasadniczy element niniejszego zalecenia, między innymi dzięki włączeniu wniosków z wdrażania ram.
- (7) Zalecenie Rady z dnia 9 grudnia 2013 r. w sprawie skutecznych środków integracji Romów w państwach członkowskich⁵⁷ opracowano w celu wzmocnienia krajowych środków w zakresie integracji Romów. Wezwano w nim państwa członkowskie do corocznego informowania Komisji o wszelkich środkach wprowadzonych zgodnie z zaleceniem i wszelkich postępach we wdrażaniu krajowych strategii integracji Romów. Niniejsze zalecenie oparto na doświadczeniach oraz dokonuje się w nim przeglądu i rozszerzenia środków, które należy wprowadzić.
- (8) W konkluzjach Rady z dnia 8 grudnia 2016 r. w sprawie „Przyspieszenia procesu integracji Romów”⁵⁸ zaapelowano do Komisji, by przeprowadziła śródkresowy przegląd unijnych ram dotyczących krajowych strategii integracji Romów na 2020 r. i zaproponowała na tej podstawie inicjatywę dotyczącą okresu po 2020 r. Chociaż w ocenie tej uznano wartość dodaną ram, odnotowano w niej, że ludność romska w Europie nadal doświadcza dyskryminacji i wykluczenia społecznego i gospodarczego.
- (9) Z oceny i konkluzji wyciągniętych z niej przez Radę, Parlament Europejski i kilka ogólnoeuropejskich i krajowych organizacji społeczeństwa obywatelskiego⁵⁹ wynika potrzeba odnowionego i silniejszego zobowiązania na rzecz równouprawnienia i włączenia społecznego Romów. Zobowiązanie to powinno zapewnić szczególny nacisk na niedyskryminację, w tym poprzez zwalczanie antycyganizmu – szczególnej formy rasizmu wobec ludności romskiej – i skupienie się na czterech obszarach włączenia społecznego i gospodarczego, tzn. edukacji, zatrudnieniu, opiece zdrowotnej i mieszkalnictwie⁶⁰. Powinno ono również odzwierciedlać potrzeby

⁵⁷ [Dz.U. C 378 z 24.12.2013, s. 1.](#)

⁵⁸ Konkluzje Rady EPSCO z dnia 8 grudnia 2016 r., Przyspieszenie procesu integracji Romów ([15406/16](#)).

⁵⁹ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 12 lutego 2019 r. w sprawie konieczności wzmocnienia strategicznych unijnych ram dotyczących krajowych strategii integracji Romów po 2020 r. i bardziej zdecydowanej walki z antycygańskością ([P8_TA\(2019\)0075](#)). Konkluzje Rady EPSCO z dnia 24 października 2019 r. w sprawie gospodarki dobrobytu ([13432/19](#)), w których wezwano Komisję do odnowienia zobowiązania na rzecz integracji Romów. Ponadto w trakcie Konferencji Wysokiego Szczebla w sprawie unijnych ram dotyczących krajowych strategii integracji Romów, która miała miejsce w Bukareszcie w dniach 4–5 marca 2019 r., uczestnicy zwrócili się do Komisji o zaproponowanie ambitnych nowych unijnych ram po 2020 r. oraz wezwali państwa członkowskie i kraje objęte procesem rozszerzenia do zwiększenia ich zobowiązań na rzecz integracji Romów. Informacje przekazane przez prezydencję ([7003/19](#), 14.3.2019 r.).

⁶⁰ W odniesieniu do potrzeby większego skupienia na zwalczaniu antycyganizmu i dyskryminacji w unijnych ramach po 2020 r., zob. [zalecenia ekspertów](#) opracowane w następstwie konferencji w sprawie antycyganizmu. Jaki sposób zwalczania antycyganizmu należy przewidzieć w unijnych ramach dotyczących Romów po 2020 r.? (Wiedeń, 27.11.2018 r.).

określonych grup i różnorodność społeczności romskiej; sprzyjać angażowaniu Romów w opracowywanie, wdrażanie, monitorowanie i ocenę strategii na rzecz równouprawnienia i integracji; przyczyniać się do usprawnień w zakresie określania celów, gromadzenia danych, monitorowania i sprawozdawczości; oraz zwiększać uwrażliwienie głównych strategii politycznych na równouprawnienie i włączenie społeczne Romów.

- (10) Niniejsze zalecenie opiera się również na różnych ustaleniach określonych wcześniej w rezolucjach Parlamentu Europejskiego⁶¹, konkluzjach Rady⁶² i komunikatach Komisji⁶³.
- (11) W oparciu o „Unijne ramy dotyczące krajowych strategii integracji Romów do 2020 r.” Komisja opracowała pakiet obejmujący niniejsze zalecenie oraz komunikat „Unia równości: unijne ramy strategiczne na rzecz równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów” („komunikat”)⁶⁴. W komunikacie wyznaczono cele na szczeblu UE, w tym cele zasadnicze, i minimalne zobowiązania dla wszystkich państw członkowskich, które mogą zostać przyjęte na zasadzie dobrowolności i ewentualnie uzupełnione o dodatkowe działania krajowe oraz wsparcie UE w zależności od kontekstu krajowego oraz rozmiaru społeczności romskiej. Z najnowszych danych wynika, że sześćdziesiąt procent Europejczyków nadal uważa, że dyskryminacja wobec ludności romskiej jest powszechna w ich państwie, natomiast ponad sześćdziesiąt procent Europejczyków zgadza się, że lepsza integracja Romów mogłaby być korzystna dla społeczeństwa⁶⁵. Nadrzędnym celem niniejszego zalecenia jest pomoc w promowaniu równouprawnienia i zwalczaniu wykluczenia Romów przy ich czynnym udziale.
- (12) W wyniku pandemii COVID-19 wykluczone i zmarginalizowane społeczności romskie są skrajnie narażone zarówno na negatywne skutki zdrowotne, jak i na negatywne skutki społeczno-gospodarcze, co może wywołać dalsze pogłębienie istniejących nierówności. Niniejsze zalecenie ma na celu ograniczenie nierówności strukturalnych, jakich doświadczają Romowie, dzięki zwalczaniu problemów ograniczonego dostępu do czystej wody⁶⁶, infrastruktury sanitarnej i usług opieki zdrowotnej, braku infrastruktury i umiejętności cyfrowych, które umożliwiłyby ludności udział w kształceniu na odległość, wysokich poziomów niepewności

⁶¹ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 15 kwietnia 2015 r. z okazji Międzynarodowego Dnia Romów – antycyganizm w Europie i uznanie przez UE dnia pamięci o ludobójstwie Romów podczas drugiej wojny światowej ([P8_TA\(2015\)0095](#)). Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 25 października 2017 r. w sprawie aspektów praw podstawowych w integracji Romów w UE: walka z antycygańskością ([P8_TA\(2017\)0413](#)). Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 12 lutego 2019 r. w sprawie konieczności wzmocnienia strategicznych unijnych ram dotyczących krajowych strategii integracji Romów po 2020 r. i bardziej zdecydowanej walki z antycygańskością ([P8_TA\(2019\)0075](#)).

⁶² Konkluzje Rady EPSCO z dnia 8 grudnia 2016 r., Przyspieszenie procesu integracji Romów ([15406/16](#)).

⁶³ Komisja sporządzała [roczne sprawozdania](#) od 2013 r.

⁶⁴ COM(2020) 620 final.

⁶⁵ Specjalne badanie Eurobarometr [nr 493](#). Dyskryminacja w UE (pierwsze wyniki opublikowano we wrześniu 2019 r.).

⁶⁶ Zob. wniosek dotyczący dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 lutego 2020 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi (wersja przekształcona) – Porozumienie polityczne ([ST 606 2020 REV 1](#)), w którym zobowiązano państwa członkowskie do stosowania niezbędnych środków, aby poprawić lub utrzymać dostęp dla wszystkich do wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi, w szczególności dla słabszych grup społecznych i grup zmarginalizowanych (art. 16) oraz określono, że grupy takie powinny obejmować kultury mniejszościowe, takie jak Romowie i Trawelerzy (motyw 31).

gospodarczej, przeludnionych gospodarstw domowych, osiedli lub obozów, w których występuje segregacja.

- (13) W kontekście populizmu⁶⁷ i rasizmu narastającego w Unii⁶⁸ konieczne jest skupienie się na walce z dyskryminacją i jej zapobieganiu, w tym za pośrednictwem zwalczania antycyganizmu, który stanowi podstawową przyczynę dyskryminacji i wykluczenia oraz wywiera wpływ na te zjawiska. Uznaje to plan działania UE przeciwko rasizmowi na lata 2020–2025⁶⁹, w którym określono konkretne działania na rzecz zwalczania rasizmu. Antycyganizm stanowi nadal powszechnie akceptowaną⁷⁰ formę rasizmu, który ma swój początek w sposobie postrzegania i traktowania przez ogół społeczeństwa osób uznawanych za „Cyganów” w procesie historycznego wykluczenia opierającego się na stereotypach i postawach, nawet mimowolnych lub niezamierzonych. Od 2005 r. Parlament Europejski stosuje termin antycyganizmu w swoich sprawozdaniach i rezolucjach⁷¹. Kilka organizacji międzynarodowych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego uznało to zjawisko, znane również jako rasizm antyromski, romofobia i antycyganizm. W 2016 r. Rada uznała potrzebę „zwalczania wszystkich form rasizmu wobec Romów, nazywanego niekiedy antycyganizmem, ponieważ stanowi on podstawową przyczynę ich wykluczenia społecznego i dyskryminacji wobec tej ludności”⁷².
- (14) Przy ukierunkowaniu działań na społeczność romską należy uznać szczególne potrzeby lub podatności niektórych grup⁷³, w tym romskich kobiet, młodzieży, dzieci, osób LGBTI+, starszych Romów, Romów z niepełnosprawnościami, Romów będących obywatelami państwa trzeciego lub Romów bezpaństwowych oraz Romów przemieszczających się w UE. Niniejsze zalecenie uwzględnia zatem znaczenie rozwiązania problemu dyskryminacji z wielu przyczyn jednocześnie⁷⁴. Proponuje się

⁶⁷ Niall McCarthy, *The Relentless Rise of Populism in Europe*. [Statista](#), 2 maja 2019 r.

⁶⁸ Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej, *Widespread racism continues to plague Europe*. 20 czerwca 2019 r., [publikacja](#) na podstawie [sprawozdania w sprawie praw podstawowych z 2019 r.](#), Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej, 6 czerwca 2019 r.

⁶⁹ COM(2020) 565 final.

⁷⁰ [Zalecenie nr 3 Europejskiej Komisji przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji \(ECRI\) dotyczące ogólnej polityki](#) w sprawie walki z rasizmem i nietolerancją wobec Romów/Cyganów, przyjęte w dniu 6 marca 1998 r. W preambule do [zalecenia nr 13 dotyczącego ogólnej polityki w sprawie zwalczania antycyganizmu i dyskryminacji wobec Romów](#) powtórzono, że „antycyganizm jest szczególnie *trwałą, agresywną, powtarzającą się i powszechną* formą rasizmu”.

⁷¹ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 28 kwietnia 2005 r. w sprawie sytuacji Romów w Unii Europejskiej (P6_TA(2005)0151), Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 15 kwietnia 2015 r. z okazji Międzynarodowego Dnia Romów – antycyganizm w Europie i uznanie przez UE dnia pamięci o ludobójstwie Romów podczas drugiej wojny światowej ([P8_TA\(2015\)0095](#)), rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 25 października 2017 r. w sprawie aspektów praw podstawowych w integracji Romów w UE: zwalczanie antycyganizmu ([P8_TA\(2017\)0413](#)), rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 12 lutego 2019 r. w sprawie konieczności wzmocnienia strategicznych unijnych ram dotyczących krajowych strategii integracji Romów po 2020 r. i bardziej zdecydowanej walki z antycygańskością ([P8_TA\(2019\)0075](#)).

⁷² Konkluzje Rady EPSCO z dnia 8 grudnia 2016 r., Przyspieszenie procesu integracji Romów ([15406/16](#)).

⁷³ Odnoszących się do różnych kontekstów, na przykład dotyczących handlu ludźmi, którego ofiarami są głównie romskie kobiety i dzieci.

⁷⁴ Termin „dyskryminacja z wielu przyczyn jednocześnie” jest wykorzystywany jako nadrzędne pojęcie dotyczące wszystkich przypadków dyskryminacji z kilku powodów, przejawiającej się na dwa możliwe sposoby. Mogą one przyjmować formę „dyskryminacji addytywnej”, w której dyskryminacja odbywa się na podstawie kilku przyczyn dyskryminacji działających oddzielnie, oraz „dyskryminacji krzyżowej”, w której co najmniej dwie przyczyny dyskryminacji działają i wchodzą ze sobą

w nim środki mające na celu lepszą ochronę dzieci romskich i ich włączenie, gdyż są one szczególnie narażone na dyskryminację i segregację. Przyjrano się w nim również tworzeniu możliwości i uwolnieniu niewykorzystanego potencjału młodzieży romskiej poprzez zwiększanie jej aktywnego uczestnictwa w programach i środkach ukierunkowanych na młodzież⁷⁵, takich jak te, o których mowa w komunikacie „Wspieranie zatrudnienia ludzi młodych: pomost do zatrudnienia dla kolejnego pokolenia”⁷⁶.

- (15) Uznając różnorodność, jaka istnieje wśród Romów, termin „Romowie” używany jest jako szeroko rozumiane określenie w odniesieniu do szeregu różnych grup romskiego pochodzenia, takich jak Romowie, Sinti, Kale, Cyganie, Romanicze, Bojasze/Rudari. Termin ten obejmuje również grupy, takie jak Aszkali, Egipcjanie, Jenisze, grupy wschodnie (w tym Domowie, Lomowie, Roma, Abdalowie), a także społeczności wędrownie, w tym etniczną grupę Trawelerów i ludność oznaczoną pod administracyjnym terminem „ludzie drogi” („Gens du voyage”), jak również osoby, które identyfikują się jako Cyganie, nie kwestionując specyfiki żadnej z tych grup.
- (16) W kontekście mobilności wewnątrzunijnej konieczne jest poszanowanie prawa do swobodnego przemieszczania się obywateli Unii oraz warunków jego egzekwowania. Warunki te obejmują posiadanie wystarczających zasobów i objęcie pełnym ubezpieczeniem zdrowotnym zgodnie z dyrektywą 2004/38/WE Parlamentu Europejskiego i Rady⁷⁷. Jednocześnie konieczne jest dążenie do poprawy warunków życia Romów oraz prowadzenie działań mających na celu wspieranie ich włączenia gospodarczego i społecznego w ich państwach członkowskich pochodzenia oraz w państwach członkowskich zamieszkania.
- (17) Przy jednoczesnym uznaniu, że państwa członkowskie powinny samodzielnie wybierać swoje metody monitorowania, w niniejszym zaleceniu podkreślono znaczenie gromadzenia danych zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 (ogólne rozporządzenie o ochronie danych)⁷⁸ oraz wytycznymi

w interakcje w taki sposób, że są nierozłączne lub nierozzerwalne. *Tackling Multiple Discrimination: Practices, policies and laws* („Zwalczanie dyskryminacji z wielu przyczyn jednocześnie: praktyki, polityka i przepisy”), sprawozdanie Komisji Europejskiej (2007 r.). *Multiple Discrimination in EU Law: Opportunities for Legal Responses to Intersectional Gender Discrimination* („Dyskryminacja z wielu przyczyn jednocześnie w prawie Unii: możliwości reakcji prawnych na dyskryminację międzysektorową ze względu na płeć”), Europejska sieć specjalistów prawników w dziedzinie równouprawnienia płci, Komisja Europejska (2009 r.).

⁷⁵ Konkluzje Rady EPSCO z dnia 8 grudnia 2016 r., Przyspieszenie procesu integracji Romów (15406/16).

⁷⁶ Komunikat „Wspieranie zatrudnienia ludzi młodych: pomost do zatrudnienia dla kolejnego pokolenia”, COM(2020) 276 final, 1.7.2020 r. Wniosek Komisji w sprawie zalecenia Rady dotyczącego „Pomostu do zatrudnienia – wzmocnienia gwarancji dla młodzieży”, COM(2020) 277 final, 1.7.2020 r. Wniosek Komisji dotyczący zalecenia Rady w sprawie kształcenia i szkolenia zawodowego na rzecz zrównoważonej konkurencyjności, sprawiedliwości społecznej i odporności, COM(2020) 275 final, 1.7.2020 r.

⁷⁷ Dyrektywa 2004/38/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie prawa obywateli Unii i członków ich rodzin do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium Państw Członkowskich, zmieniająca rozporządzenie (EWG) nr 1612/68 i uchylająca dyrektywy 64/221/EWG, 68/360/EWG, 72/194/EWG, 73/148/EWG, 75/34/EWG, 75/35/EWG, 90/364/EWG, 90/365/EWG i 93/96/EWG (Dz.U. L 158 z 30.4.2004, s. 77).

⁷⁸ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz.U. L 119 z 4.5.2016, s. 1).

w sprawie usprawnienia procesu gromadzenia i wykorzystania danych na temat równości z 2018 r. opublikowanymi przez podgrupę ds. danych na temat równości Grupy Wysokiego Szczebla ds. Niedyskryminacji, Równouprawnienia i Różnorodności UE⁷⁹. W niniejszym zaleceniu uznaje się również znaczenie wskaźników jako metody monitorowania. Wskaźniki te mogą być wybierane z zestawu wskaźników do mierzenia równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów opracowanego wspólnie przez Agencję Praw Podstawowych Unii Europejskiej, Komisję i państwa członkowskie⁸⁰.

- (18) W niniejszym zaleceniu wyraźnie skoncentrowano się na środkach na rzecz promowania równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów bez dążenia do wykluczenia innych grup zmarginalizowanych i znajdujących się w niekorzystnej sytuacji. Środki te powinny w porównywalnych sytuacjach opierać się na takich samych zasadach. W tym względzie właściwe pozostają wspólne podstawowe zasady integracji Romów⁸¹. Komunikat zawiera dalsze wytyczne dotyczące planowania i wdrażania krajowych ram strategicznych dotyczących Romów.

Celem niniejszego zalecenia jest potwierdzenie długoterminowego zobowiązania do osiągnięcia wspólnych celów w zakresie równości, włączenia i udziału Romów oraz zapewnienie odnowionych i wzmocnionych wytycznych przez określenie środków, które państwa członkowskie mogą przyjąć na rzecz osiągnięcia tych celów.

PRZYJMUJE NINIEJSZE ZALECENIE:

1. Państwa członkowskie powinny przyjąć krajowe strategiczne ramy dotyczące Romów i zgłosić je Komisji do września 2021 r. Zgodnie z prawem krajowym i prawem Unii, dostępnymi zasobami i okolicznościami w poszczególnych państwach, takimi jak rozmiar, sytuacja społeczno-gospodarcza, szczególne potrzeby i obywatelstwo społeczności romskiej na ich terytorium, państwa członkowskie powinny rozważyć znaczenie środków określonych w niniejszym zaleceniu dla kontekstu krajowego i wdrożyć je w sposób proporcjonalny i selektywny, w ścisłej współpracy ze wszystkimi odpowiednimi zainteresowanymi stronami. Oceniając to znaczenie, państwa członkowskie powinny rozważyć uwzględnienie minimalnych zobowiązań, które mogą zostać przyjęte na zasadzie dobrowolności, oraz, w zależności od kontekstu krajowego, podjęcie ewentualnych dodatkowych działań określonych w komunikacie.

⁷⁹ Wytyczne w sprawie usprawnienia procesu gromadzenia i wykorzystywania danych na temat równości (2018 r.). Europejski Trybunał Obrachunkowy zalecił opracowanie odpowiedniej metodyki gromadzenia istotnych danych na temat włączenia Romów we wszystkich państwach członkowskich. Unijne inicjatywy polityczne i wsparcie finansowe na rzecz integracji Romów – w ostatnim dziesięcioleciu osiągnięto istotne postępy, potrzebne są jednak dodatkowe działania w terenie. [Sprawozdanie specjalne nr 14/2016](#).

⁸⁰ Załącznik 2 do komunikatu.

⁸¹ [Unijne wspólne podstawowe zasady integracji](#) zostały omówione w ramach pierwszej platformy europejskiej na rzecz integracji Romów w kwietniu 2009 r. i zatwierdzone przez Radę EPSCO w dniu 8 czerwca 2009 r. W konkluzjach Rady wezwano państwa członkowskie do uwzględnienia unijnych wspólnych podstawowych zasad integracji w stosownych przypadkach podczas projektowania i wdrażania polityki. Konkluzje Rady EPSCO w sprawie włączenia Romów (8 czerwca 2009 r.).

Cele horyzontalne: równouprawnienie, włączenie społeczne i udział

2. Państwa członkowskie powinny skonsolidować starania mające na celu przyjęcie i wdrożenie środków na rzecz promowania równości i skutecznego zapobiegania dyskryminacji i jej podstawowym przyczynom oraz ich zwalczania. Starania takie powinny obejmować środki na rzecz:
- a) zintensyfikowania walki z bezpośrednią i pośrednią dyskryminacją, nękaniem, stereotypizacją, antyromską retoryką, nawoływaniem do nienawiści, przestępstwami z nienawiści i przemocą wobec Romów, w tym podżeganiem do nich, zarówno w internecie, jak i poza nim, w szczególności w kontekście transpozycji, wdrażania i egzekwowania dyrektywy 2000/43/WE, decyzji ramowej 2008/913/WSiSW oraz dyrektywy 2010/13/UE Parlamentu Europejskiego i Rady⁸²;
 - b) opracowywania i promowania kompleksowego systemu wsparcia dla ofiar, zgodnie z dyrektywą 2012/29/UE, oraz zapewniania ukierunkowanej pomocy dla romskich ofiar przestępstw z nienawiści i dyskryminacji;
 - c) walki z dyskryminacją z wielu przyczyn jednocześnie i z dyskryminacją strukturalną⁸³ wobec Romów, szczególnie romskich kobiet, romskich dzieci, Romów LGBTI+, Romów niepełnosprawnych, Romów w starszym wieku, Romów bezpaństwowych i Romów przemieszczających się w UE;
 - d) zwiększania świadomości na temat tego, że starania na rzecz zwalczania praktyk dyskryminacyjnych przeplatają się ze staraniami na rzecz zwalczania antycyganizmu i wyłączenia społecznego i gospodarczego oraz że wszystkie służą szerszemu celowi w zakresie równości;
 - e) analizowania i uznawania zjawiska antycyganizmu oraz zwiększania świadomości na temat jego istnienia, form, jakie przybiera, i jego szkodliwych konsekwencji za pośrednictwem mediów, szkolnych programów nauczania i innych środków, a także poprzez szkolenie urzędników służby cywilnej i innych zainteresowanych stron w celu jego rozpoznawania i zwalczania;
 - f) promowania wielokulturowych działań i kampanii w zakresie zwiększania świadomości prowadzonych w szkołach;
 - g) promowania świadomości na temat kultur, języka i historii Romów, w tym pamięci o Holocauście Romów i procesach pojednania, między innymi poprzez działania zapewniające odpowiednie szkolenia dla nauczycieli i opracowanie odpowiednich szkolnych programów nauczania, ponieważ świadomość ta ma kluczowe znaczenie dla zmniejszania uprzedzeń i antycyganizmu jako istotnych przyczyn dyskryminacji;

⁸² Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/13/UE z dnia 10 marca 2010 r. w sprawie koordynacji niektórych przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących świadczenia audiowizualnych usług medialnych (dyrektywa o audiowizualnych usługach medialnych) ([Dz.U. L 95 z 15.4.2010, s. 1](#)).

⁸³ Dyskryminację systemową lub strukturalną rozumie się jako oczywiste nierówności wynikające z ustawodawstwa, polityki i praktyki, nie w sposób zamierzony, ale z powodu szeregu czynników instytucjonalnych w trakcie opracowywania, wdrażania i przeglądu ustawodawstwa, polityki i praktyki. „Roma and Traveller Inclusion: Towards a new EU Framework, Learning from the work of equality bodies” [Integracja Romów i Trawelerów: W kierunku nowych ram UE, wyciąganie wniosków z prac organów ds. równości], publikacja Equinet, czerwiec 2020 r.

- h) wspierania pozytywnych narracji na temat Romów oraz wzorów do naśladowania, w tym poprzez wspieranie spotkań między społecznościami i międzykulturowego uczenia się.
3. Państwa członkowskie powinny zwiększyć starania na rzecz zwalczania skrajnie wysokiego wskaźnika zagrożenia ubóstwem, deprivacji materialnej i społecznej wśród społeczności romskiej w celu zapewnienia skutecznego wsparcia na rzecz równości i niedyskryminacji Romów. Starania te powinny obejmować środki na rzecz:
- a) zwiększenia i ulepszenia ukierunkowania inwestycji w kapitał ludzki, rozwój infrastruktury i politykę spójności społecznej;
 - b) zapewnienia dostępu do odpowiednich systemów ochrony socjalnej (zarówno wsparcia dochodowego, jak i świadczeń rzeczowych oraz świadczenia usług) dla Romów znajdujących się w niekorzystnej sytuacji;
 - c) połączenia wsparcia dochodowego ze środkami w zakresie aktywizacji w celu promowania uczestnictwa w rynku pracy; wdrożenia środków w celu promowania wysokiego poziomu pobierania świadczeń wśród potencjalnych odbiorców;
 - d) zapewnienia, aby poświęcono szczególną uwagę zapobieganiu ubóstwu dzieci i zwalczaniu go, w tym poprzez wdrożenie mocniejszych środków krajowych, w których uwzględnia się mechanizmy utrwalające wielopokoleniowe ubóstwo oraz potrzebę wspierania romskich dzieci i ich rodzin w powiązanych ze sobą dziedzinach zatrudnienia, usług społecznych, kształcenia i wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, zdrowia, mieszkalnictwa i dostępu do podstawowych usług, żywienia i dostępu do rekreacji;
 - e) wspierania wiedzy finansowej (młodych pełnoletnich/członków rodziny), w tym większych umiejętności w zakresie podejmowania decyzji i planowania w ramach środków na rzecz upodmiotowienia i włączenia finansowego.
4. Państwa członkowskie powinny zwiększyć znaczące uczestnictwo obywateli romskich, w tym kobiet, dzieci i młodzieży, i konsultacje z nimi w celu zapewnienia skutecznego wsparcia na rzecz równości i niedyskryminacji Romów. Powinno to obejmować środki na rzecz:
- a) wspierania aktywnego obywatelstwa poprzez promowanie uczestnictwa społecznego, gospodarczego, politycznego i kulturowego, w szczególności w odniesieniu do romskich kobiet i romskiej młodzieży;
 - b) promowania budowania zdolności i przywództwa w romskim społeczeństwie obywatelskim w celu umożliwienia Romom uczestnictwa we wszystkich etapach cyklu polityki i życia publicznego ogółem;
 - c) promowania zatrudniania pracowników romskich w instytucjach publicznych w celu wspierania tworzenia wzorów do naśladowania i różnorodności oraz wniesienia do procesu politycznego niezbędnej wiedzy fachowej i dokładnej znajomości potrzeb;
 - d) zwiększania świadomości w zakresie praw człowieka i praw obywatela oraz obowiązków wśród członków zmarginalizowanych społeczności romskich;

- e) koordynowania zasobów, sieci i wiedzy fachowej we wszystkich sektorach w celu zwiększenia zaangażowania młodych Romów w procesy decyzyjne i wzmocnienia ich przywództwa.

Cele sektorowe

*Dostęp do dobrej jakości powszechnej **edukacji** sprzyjającej włączeniu społecznemu*

- 5. Państwa członkowskie powinny zapewniać, aby Romowie mieli skuteczny równy dostęp do wszystkich etapów kształcenia – od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem do szkolnictwa wyższego, w tym kształcenia wyrównawczego, kształcenia dorosłych i uczenia się przez całe życie – i byli w stanie w nich uczestniczyć.
- 6. Państwa członkowskie powinny zwiększyć równy dostęp do dobrej jakości i sprzyjającej włączeniu społecznemu edukacji uczniów romskich, w tym poprzez środki na rzecz:
 - a) zapobiegania wszelkim formom segregacji w kształceniu i wyeliminowania ich oraz uznawania niesprawiedliwości doświadczanych w przeszłości i zadośćuczynienia im;
 - b) zapobiegania błędnym diagnozom prowadzącym do nieuzasadnionego umieszczania uczniów romskich w szkołach specjalnych i wyeliminowania takich diagnoz oraz uznawania niesprawiedliwości doświadczanych w przeszłości i zadośćuczynienia im;
 - c) promowania opracowywania i rozpowszechniania metod nauczania i uczenia się sprzyjających włączeniu społecznemu oraz wspierania nauczycieli w radzeniu sobie z różnorodnością w klasie poprzez programy rozwoju zawodowego, mentoring i zajęcia w ramach wzajemnego uczenia się;
 - d) zachęcania do skutecznego zaangażowania rodziców w kształcenie romskich uczniów i wspierania powiązań między szkołami a społecznościami lokalnymi, w tym za pośrednictwem mediatorów;
 - e) wspierania uczestnictwa i aktywnego zaangażowania uczniów romskich wraz z wszystkimi innymi uczniami we wszystkie zajęcia i procesy edukacyjne;
 - f) zwalczania prześladowania i nękania w szkole, zarówno w internecie, jak i poza nim;
 - g) szkolenia nauczycieli i innych pracowników szkół w zakresie historii Romów, ich kultury i metod rozpoznawania i zwalczania dyskryminacji i jej podstawowych przyczyn, w tym antycyganizmu i nieświadomych uprzedzeń, zwiększania świadomości na temat znaczenia niedyskryminacyjnej edukacji i skutecznego równego dostępu do powszechnej edukacji;
 - h) wspierania starań na rzecz zapewnienia, aby uczniowie romscy zdobywali umiejętności zgodne z potrzebami na rynku pracy.
- 7. Państwa członkowskie powinny udzielać dodatkowego ukierunkowanego wsparcia w celu zadośćuczynienia dyskryminacji i wyłączenia społecznego oraz zmniejszenia wpływu pochodzenia społecznego i gospodarczego uczniów romskich na wyniki kształcenia, w tym za pomocą środków na rzecz:
 - a) inwestycji we wczesną edukację i opiekę nad dzieckiem ze szczególnym naciskiem na wczesną integrację dzieci romskich;

- b) zapewnienia indywidualnego wsparcia i mediacji w celu nadrobienia braków językowych, poznawczych i edukacyjnych w ścisłej współpracy z rodzinami uczniów romskich oraz zachęcania do kształcenia wyrównawczego i kształcenia dorosłych;
- c) wspierania współpracy między szkołami, służbami ochrony socjalnej i mediatorami w celu zapobiegania wcześniejszemu kończeniu nauki;
- d) uznawania narażenia dzieci, których rodzice wyjechali za granicę, i zapewnienia priorytetowego dostępu do programów zajęć pozalekcyjnych i zindywidualizowanego wsparcia;
- e) zwiększania mobilności społecznej Romów poprzez pozytywne działania, które mogą obejmować specjalne stypendia w szkolnictwie zawodowym, średnim i wyższym oraz w kształceniu nauczycieli;
- f) zapewniania łagodnego przejścia między poziomami kształcenia i promowania zdobywania wykształcenia średniego II stopnia i wykształcenia wyższego, w tym poprzez programy poradnictwa zawodowego, doradztwa, mentoringu i wsparcia finansowego;
- g) zmniejszenia zjawiska wczesnego kończenia nauki na wszystkich poziomach edukacji ze szczególnym naciskiem na romskie dziewczynki;
- h) wspierania uczestnictwa w uczeniu się pozaformalnym i zajęciach pozaprogramowych, w tym w zajęciach młodzieżowych, sportowych i kulturalnych, rozwoju osobistego, odporności psychologicznej i dobrostanu;
- i) promowania nabywania umiejętności cyfrowych, dostępu do sieci szerokopasmowych, odpowiedniej infrastruktury cyfrowej i zapewniania materiałów dydaktycznych przeznaczonych do nauczania na odległość z myślą o uczniach romskich i ich nauczycielach, mediatorach i rodzicach, zarówno w kształceniu formalnym, jak i pozaformalnym, a w szczególności w odniesieniu do osób żyjących w zmarginalizowanych społecznościach.

*Dostęp do trwałego **zatrudnienia** wysokiej jakości*

8. Państwa członkowskie powinny promować skuteczny równy dostęp dla Romów, w szczególności młodych Romów, do wysokiej jakości i trwałego zatrudnienia, w tym poprzez środki na rzecz:
 - a) zintensyfikowania działań informacyjnych skierowanych do młodych Romów⁸⁴ w celu zwiększenia ich świadomości w zakresie dostępnych – najlepiej zintegrowanych – usług zatrudnienia i usług społecznych, jak również powiązania ich z tymi usługami;
 - b) zaspokajania potrzeb młodych niezatrudnionych i biernych zawodowo Romów poprzez dostosowywanie do ich potrzeb zindywidualizowanych, całościowych planów działania uwzględniających ich preferencje i motywację, bariery i niedogodności oraz powody bycia niezatrudnionymi lub biernymi zawodowo;
 - c) udzielania wsparcia w zakresie pierwszych doświadczeń zawodowych, pośrednictwa pracy, przygotowania zawodowego i rozwoju kariery;

⁸⁴

Zgodnie z tym, co opisano we wniosku Komisji w sprawie zalecenia Rady dotyczącego „Pomostu do zatrudnienia – wzmocnienia gwarancji dla młodzieży”, [COM\(2020\) 277 final](#), 1.7.2020 r.

- d) ułatwiania przejścia z edukacji do zatrudnienia poprzez coaching, mentoring, staże, inkubatory przedsiębiorczości i kształcenie dualne;
- e) wspierania dostępu do umiejętności w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) i cyfrowych oraz nabywania ich przez młodych Romów w celu lepszego dostosowania ich do popytu na rynku pracy i wykorzystania możliwości oferowanych w codziennym życiu przez istniejące i nowe narzędzia i trendy cyfrowe;
- f) wspierania subsydiowania zatrudnienia i podziału kosztów związanych z zatrudnieniem, szkolenia w miejscu pracy, rozwijania umiejętności, nabywania i aktualizowania kwalifikacji zawodowych oraz kształcenia wyrównawczego;
- g) promowania prawdziwie równego dostępu do samozatrudnienia i przedsiębiorczości, w tym przedsiębiorczości społecznej, poprzez ukierunkowane wsparcie;
- h) promowanie zatrudnienia zarówno w sektorze publicznym, jak i w prywatnym poprzez środki obejmujące działanie pozytywne i programy wsparcia dla pracodawców;
- i) zwalczania, zmniejszania i eliminowania dyskryminacji poprzez wzmacnianie zwiększania świadomości w zakresie niedyskryminacyjnego zatrudnienia i dostępu do zatrudnienia oraz szkolenia pracodawców w zakresie metod rozpoznawania i zwalczania dyskryminacji i jej podstawowych przyczyn, w tym antycyganizmu i nieświadomych uprzedzeń.

*Zdrowie i dostęp do wysokiej jakości **opieki zdrowotnej i usług społecznych***

9. Państwa członkowskie powinny zapewniać skuteczny równy dostęp bez barier do wysokiej jakości usług opieki zdrowotnej, szczególnie dla tych grup, które są najbardziej zagrożone, lub dla tych, które żyją w zmarginalizowanych lub odległych miejscowościach, w tym poprzez środki na rzecz:
 - a) promowania i zwiększania dostępu:
 - i) romskich kobiet do wysokiej jakości badań lekarskich, badań przesiewowych, opieki prenatalnej i poporodowej, poradnictwa i planowania rodziny, a także opieki zdrowotnej w zakresie seksualności i reprodukcji, która jest z reguły świadczona przez krajowe służby zdrowia;
 - (ii) romskich dzieci do wysokiej jakości podstawowej opieki zdrowotnej i środków zabezpieczających oraz programów szczepień ukierunkowanych na dzieci;
 - (iii) narażonej społeczności romskiej (starszych Romów, Romów niepełnosprawnych, Romów LGBTI+, Romów podróżujących po Unii, Romów będących obywatelami państw trzecich i Romów bezpaństwowych) do wysokiej jakości opieki zdrowotnej;
 - b) wspierania mediatorów ds. zdrowia i zwiększania świadomości wśród Romów w zakresie środków profilaktyki pierwotnej, takich jak promowanie zdrowego stylu życia, zapobieganie nadużywaniu substancji, oraz zwiększenia dostępu do usług w zakresie zdrowia psychicznego;

- c) zapobiegania dyskryminacji wobec Romów i zwalczania jej poprzez zwiększanie świadomości w zakresie niedyskryminacyjnego świadczenia opieki zdrowotnej i dostępu do zdrowia, szkolenie pracowników służby zdrowia, studentów medycyny i mediatorów ds. zdrowia w zakresie metod rozpoznawania i zwalczania dyskryminacji i jej podstawowych przyczyn, w tym antycyganizmu i nieświadomych uprzedzeń;
- d) zwalczania wykluczenia cyfrowego Romów w zakresie dostępu do usług opieki zdrowotnej, między innymi poprzez niwelowanie różnic w umiejętnościach cyfrowych w zakresie dostępu do informacji zdrowotnych;
- e) zapobiegania podlegającym segregacji usługom opieki zdrowotnej i eliminowania ich oraz uznawania niesprawiedliwości doświadczanych w przeszłości i zadośćuczynienia im, w tym przymusowej sterylizacji romskich kobiet;
- f) promowania dostępu do studiów medycznych dla Romów oraz zachęcania do rekrutacji Romów jako pracowników służby zdrowia i mediatorów, szczególnie w regionach o znacznej liczbie społeczności romskiej;
- g) zwalczania potencjalnych ognisk epidemicznych w zmarginalizowanych lub oddalonych miejscowościach romskich oraz zapobiegania takim ogniskom;
- h) poprawy dostępu do usług świadczonych na poziomie społeczności i rodziny dla osób niepełnosprawnych, dla osób starszych i dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej (na przykład usług rozwojowych, mieszkalnictwa socjalnego, ośrodków opieki dziennej dla osób niepełnosprawnych oraz sieci rodziców zastępczych);
- i) zapobiegania instytucjonalizacji oraz wspierania przejścia z opieki instytucjonalnej na opiekę opartą na społeczności i rodzinie poprzez udzielanie wsparcia rodzinom w niepewnej sytuacji i osobom niepełnosprawnym (np. usługi doradcze i zachęty finansowe, dystrybucja pomocy żywnościowej, pomoc mieszkaniowa i usługi rozwojowe);
- j) promowania wymiany i przekazywania najlepszych praktyk związanych ze zdrowiem publicznym z myślą o Romach poprzez wykorzystanie na przykład ram Komisji i państw członkowskich dotyczących zdrowia publicznego w Grupie Sterującej ds. Promocji Zdrowia, Profilaktyki Chorób i Zarządzania Chorobami Niezakaźnymi.

*Dostęp do odpowiedniego, wolnego od segregacji **mieszkalnictwa i podstawowych usług***

10. Państwa członkowskie powinny zapewniać równe traktowanie Romów w zakresie dostępu do odpowiedniego, wolnego od segregacji mieszkalnictwa i podstawowych usług, w tym poprzez środki na rzecz:
 - a) zapewniania dostępu do podstawowych usług – takich jak woda wodociągowa, bezpieczna i czysta woda pitna⁸⁵, odpowiednie warunki sanitarne, usługi zbierania odpadów i gospodarowania nimi, usługi ekosystemowe, energia elektryczna, gaz, transport, usługi finansowe i komunikacja cyfrowa – oraz infrastruktury fizycznej poprzez zabezpieczenie ciągłości podstawowych usług

⁸⁵

Zob. art. 16 w związku z motywem 31 wniosku dotyczącego dyrektywy w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi (wersja przekształcona) ([ST 606 2020 REV 1](#)).

komunalnych, zarówno w normalnych warunkach, jak i podczas pandemii, katastrof ekologicznych i innych kryzysów;

- b) monitorowania, eliminowania wszelkiej segregacji przestrzennej i zapobiegania jej oraz promowania przeciwdziałania segregacji poprzez sporządzanie konkretnych planów na rzecz zwalczania problemów w zakresie mieszkalnictwa z zaangażowaniem społeczności lokalnych i społeczności romskich, na które ma to wpływ;
- c) wspierania i wzmacniania organów publicznych odpowiedzialnych za mieszkalnictwo, podstawowe usługi i normy środowiskowe oraz innych istotnych podmiotów w tej dziedzinie, między innymi poprzez zapewnianie im uprawnień i zasobów niezbędnych do mapowania potrzeb w zakresie mieszkalnictwa, monitorowania segregacji i wdrażania kompleksowych środków regulacyjnych lub środków wsparcia;
- d) zapobiegania przymusowym eksmisjom poprzez wczesne ostrzeganie i mediację, organizowania wsparcia dla osób zagrożonych eksmisją i zapewniania odpowiedniego alternatywnego mieszkalnictwa, ze szczególnym naciskiem na rodziny;
- e) polepszenia warunków życia Romów, zapobiegania i przeciwdziałania negatywnemu wpływowi narażenia na zanieczyszczenie i skażenie na zdrowie;
- f) zapewniania wsparcia społecznego i dostępu do powszechnych usług dla bezdomnych Romów;
- g) zapewniania równego dostępu do mieszkalnictwa socjalnego poprzez przyjęcie kryteriów dostępu, w których priorytetem są potrzeby socjalne;
- h) wspierania zintegrowanych systemów mieszkalnictwa ukierunkowanych na zmarginalizowanych Romów, łączących mikropożyczki na budowę i utrzymanie mieszkań z wiedzą finansową i programami oszczędnościowymi, szkoleniami budowlanymi i środkami aktywizującymi;
- i) wspierania budowy i utrzymania terenów pod obozowiska Trawelerów.

Partnerstwa i zdolności instytucjonalne

Angażowanie i wspieranie krajowych punktów kontaktowych ds. integracji Romów

- 11. Państwa członkowskie powinny zapewniać krajowym punktom kontaktowym ds. integracji Romów odpowiednie i niezbędne zasoby, możliwości personelu, mandat i pozycję polityczną, tak aby mogły one skutecznie koordynować i monitorować krajowe strategie polityczne w zakresie równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów, w tym działań informacyjnych na szczeblu lokalnym.
- 12. Państwa członkowskie powinny umożliwiać krajowym punktom kontaktowym ds. integracji Romów ułatwianie uczestnictwa i zaangażowania romskiego społeczeństwa obywatelskiego w opracowywanie, wdrażanie, monitorowanie i przegląd krajowych strategicznych ram dotyczących Romów i lokalnych planów działania w ramach zreformowanych procesów krajowej platformy na rzecz integracji Romów.
- 13. Państwa członkowskie powinny zapewniać, aby krajowe punkty kontaktowe ds. integracji Romów były zaangażowane w opracowywanie strategii politycznych na rzecz włączenia społecznego i usług powszechnych w celu zwiększenia ich istotności dla Romów oraz działań informacyjnych, które one oferują, w tym – w stosownych

przypadkach – w zakresie podejmowania decyzji dotyczących programowania i monitorowania funduszy unijnych.

Zaangażowanie organów wspierających równe traktowanie

14. Państwa członkowskie powinny udzielać wsparcia organom wspierającym równe traktowanie („organom ds. równości”), tak aby mogły one skutecznie i niezależnie funkcjonować i współpracować ze wszystkimi istotnymi podmiotami, w tym krajowymi punktami kontaktowymi ds. integracji Romów, organami publicznymi, organizacjami społeczeństwa obywatelskiego i sektorem prywatnym. Takie wsparcie powinno obejmować umożliwianie organom ds. równości:
 - a) ścigania przypadków dyskryminacji, nawoływania do nienawiści i przestępstw z nienawiści oraz prowadzenia sporów strategicznych;
 - b) rozwiązywania kwestii niskiego poziomu zgłaszania dyskryminacji, nawoływania do nienawiści i przestępstw z nienawiści oraz zwiększania świadomości na temat praw wśród Romów;
 - c) prowadzenia badań i gromadzenia danych na temat równości i dyskryminacji wobec Romów;
 - d) budowania zdolności romskiego społeczeństwa obywatelskiego i współpracy z nim z naciskiem na dostęp do wymiaru sprawiedliwości i egzekwowanie ustawodawstwa w zakresie równości;
 - e) zapewniania wytycznych i szkoleń organizacjom publicznym i prywatnym oraz mediom.
15. Państwa członkowskie powinny zapewniać, aby organy ds. równości były ściśle zaangażowane w opracowywanie, wdrażanie, monitorowanie i przegląd krajowych strategicznych ram dotyczących Romów na rzecz równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału oraz istotnych unijnych programów funduszy oraz mogły skutecznie wносить w nie wkład, w tym poprzez:
 - a) poleganie na poradach organów ds. równości dotyczących norm wdrażania krajowych ram strategicznych w celu zapewnienia silniejszego ukierunkowania na zwalczanie dyskryminacji i zapobieganie jej, w tym poprzez zwalczanie antycyganizmu, podczas ich opracowywania i wdrażania, w tym starania na rzecz likwidacji dyskryminacji strukturalnej;
 - b) angażowanie organów ds. równości w struktury ustanowione w celu nadzorowania wdrażania, monitorowania i przeglądu krajowych strategicznych ram dotyczących Romów oraz w komitety na rzecz monitorowania właściwych funduszy unijnych.

Mobilizacja lokalnych i regionalnych zainteresowanych stron

16. Państwa członkowskie powinny angażować władze regionalne i lokalne oraz lokalne społeczeństwo obywatelskie w opracowywanie, wdrażanie, monitorowanie i przegląd krajowych ram strategicznych.
17. Państwa członkowskie powinny zachęcać władze regionalne i lokalne w ramach ich odpowiednich kompetencji do opracowywania lub aktualizacji lokalnych planów działania lub desegregacji lub strategicznych ram dotyczących Romów na rzecz równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału. Te plany działania lub ramy strategiczne powinny obejmować środki, poziomy bazowe, poziomy odniesienia, wymierne cele i przydział środków finansowych.

18. Państwa członkowskie powinny zapewniać współpracę między władzami centralnymi a lokalnymi w zakresie opracowywania i wdrażania programów finansowania unijnego istotnych z punktu widzenia zapobiegania dyskryminacji Romów i zwalczania jej w celu zapewnienia, aby równouprawnienie, włączenie społeczne i udział Romów były przewidziane na wszystkich etapach przygotowywania, wdrażania, monitorowania i oceny programów, a także w celu lepszego ukierunkowania funduszy unijnych na szczebel lokalny.
19. Państwa członkowskie powinny wspierać włączenie, różnorodność i pozytywne działania w celu zapewnienia, aby pracownicy romscy byli rekrutowani przez instytucje publiczne na szczeblu lokalnym i regionalnym.
20. Państwa członkowskie powinny wzmacniać pozycję i uznać reprezentację Romów na szczeblu lokalnym poprzez mobilizację społeczności, to znaczy rozwój lokalny kierowany przez społeczność.

Współpraca ze społeczeństwem obywatelskim

21. Państwa członkowskie powinny promować innowacje społeczne, partnerstwo i współpracę między organami publicznymi a Romami i społeczeństwem obywatelskim wspierającym Romów.
22. Państwa członkowskie powinny w pełni wykorzystywać krajowe platformy na rzecz Romów lub wszelkie inne kanały współpracy i dialogu w państwach członkowskich w celu przejrzystego i sprzyjającego włączeniu społecznemu angażowania Romów i społeczeństwa obywatelskiego wspierającego Romów oraz innych zainteresowanych stron w opracowywanie, wdrażanie, monitorowanie i przegląd krajowych strategicznych ram dotyczących Romów i lokalnych planów działania.
23. Państwa członkowskie powinny wspierać społeczeństwo obywatelskie w monitorowaniu i zgłaszaniu przestępstw z nienawiści i nawoływania do nienawiści wobec Romów oraz pomagać pokrzywdzonym w zgłaszaniu przestępstw z nienawiści i nawoływania do nienawiści.
24. Państwa członkowskie powinny zapewniać finansowanie w celu wspierania pluralizmu i niezależności Romów i społeczeństwa obywatelskiego wspierającego Romów, w tym romskich organizacji młodzieżowych, tym samym umożliwiając im sprawozdawczość w zakresie krajowych strategicznych ram dotyczących Romów i monitorowanie jej jako niezależne organizacje monitorujące oraz utrzymanie ich zdolności administracyjnych.
25. Państwa członkowskie powinny angażować społeczeństwo obywatelskie i społeczności romskie w całym cyklu programowym funduszy unijnych, na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym (w tym jako członków właściwych unijnych komitetów monitorujących fundusze).
26. Państwa członkowskie powinny promować budowanie zdolności i przywództwo w romskim społeczeństwie obywatelskim, w tym w organizacjach młodzieżowych, w celu umożliwienia przedmiotowym organom i organizacjom uczestnictwa we wszystkich etapach cyklu polityki w życiu publicznym ogółem.
27. Państwa członkowskie powinny promować pracę międzysektorową i szersze sojusze na rzecz równości i włączenia społecznego, angażując rząd, społeczeństwo obywatelskie, biznes i przemysł, środowisko akademickie i badawcze. Mogłoby to prowadzić do wspólnych działań wśród podmiotów promujących równouprawnienie płci, zwalczających rasizm, dyskryminację rasową, ksenofobię i powiązaną z nimi

nietolerancję lub pracujących na rzecz praw dzieci, osób starszych, Romów, osób LGBTI+, osób niepełnosprawnych, osób ubiegających się o azyl, uchodźców i innych migrantów oraz osób bezpaństwowych.

Finansowanie

28. Państwa członkowskie, w szczególności te, w których występują większe wyzwania w zakresie równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów lub większe społeczności romskie, powinny w pełni i optymalnie wykorzystywać powszechne i ukierunkowane fundusze unijne i krajowe mające znaczenie dla zapobiegania i zwalczania dyskryminacji Romów, które mogą obejmować wybór celów szczegółowych w zakresie promowania integracji społeczno-gospodarczej grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji i społeczności zmarginalizowanych, takich jak Romowie⁸⁶, oraz zapewnianie skutecznej koordynacji między Unią a krajowymi źródłami finansowymi istotnymi z punktu widzenia równości i włączenia społeczno-gospodarczego Romów.
29. Państwa członkowskie powinny zapewniać uczestnictwo regionalnych, lokalnych, miejskich i innych organów publicznych, partnerów gospodarczych i społecznych oraz właściwych organów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, organizacji pozarządowych i organów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych i niedyskryminacji przez cały okres przygotowywania, wdrażania, monitorowania i oceny programów unijnych, w tym udział w komitetach monitorujących.
30. Państwa członkowskie powinny przydzielać wystarczające zasoby krajowe na wdrażanie środków politycznych przedstawionych w unijnych ramach strategicznych na rzecz równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów oraz w krajowych ramach strategicznych, zapewniając, aby odzwierciedlały one rzeczywiste potrzeby społeczności romskich i były współmierne do wielkości społeczności romskich i stojących przed nimi wyzwań.
31. Państwa członkowskie powinny zapewnić, aby krajowe plany odbudowy i odporności⁸⁷ sprzyjały włączeniu słabszych grup, w tym Romów i innych osób należących do mniejszości rasowych lub etnicznych.
32. Państwa członkowskie powinny ulepszyć opracowywanie, wdrażanie, monitorowanie i ocenę unijnych programów reform strukturalnych na rzecz włączenia społeczno-gospodarczego mniejszości, na przykład poprzez zwracanie się o pomoc techniczną z programu wspierania reform strukturalnych.
33. Państwa członkowskie powinny zachęcać do korzystania z krajowych i unijnych funduszy w celu budowania zdolności organów na szczeblu centralnym i lokalnym oraz organizacji społeczeństwa obywatelskiego, a także umożliwienia wymian dobrych praktyk między nimi, tak aby te organy i organizacje mogły przyczyniać się do wdrażania środków na rzecz zwalczania dyskryminacji Romów poprzez przyspieszanie równości i włączenia, w tym poprzez zwalczanie segregacji i promowanie uczestnictwa Romów.
34. Państwa członkowskie powinny zaspokajać potrzeby szczebla lokalnego w zakresie finansowania, w tym potrzeby obszarów miejskich, w celu zrównoważonego

⁸⁶ Zob. w szczególności art. 4 ust. 1 ppkt (v) i (viii) wniosku w sprawie EFS+, [COM\(2018\) 382 final](#).

⁸⁷ Wniosek dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności, [COM\(2020\) 408 final](#).

wspierania Romów przemieszczających się w UE, w tym poprzez zapewnienie szkolenia językowego, wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, nauki szkolnej, publicznych służb zatrudnienia, pracowników społecznych, mediatorów itp.

Monitorowanie i sprawozdawczość w zakresie krajowych strategicznych ram dotyczących Romów

35. Państwa członkowskie powinny monitorować i oceniać wdrażanie krajowych ram strategicznych odpowiednio wykorzystujących zestaw wskaźników opracowany przez Agencję Praw Podstawowych Unii Europejskiej („Agencja”), krajowe punkty kontaktowe ds. integracji Romów, krajowe urzędy statystyczne i Komisję w kontekście grupy roboczej ds. wskaźników i sprawozdawczości dotyczących Romów koordynowanej przez Agencję⁸⁸.
36. W świetle założeń i głównych celów UE określonych w komunikacie państwa członkowskie powinny zawrzeć krajowe cele ilościowe i jakościowe w krajowych strategicznych ramach dotyczących Romów dostosowanych do okoliczności krajowych oraz do dostępnych opcji gromadzenia danych segregowanych według kryterium pochodzenia etnicznego (lub danych zastępczych) dotyczących równości oraz istniejących dowodów.
37. Państwa członkowskie powinny powiadomić Komisję o wszelkich środkach wdrożonych zgodnie z niniejszym zaleceniem do czerwca 2023 r. Następnie państwa członkowskie powinny co dwa lata przedstawiać Komisji sprawozdania na temat bieżących i nowych środków, w tym informacje o wszelkich postępach osiągniętych w każdej dziedzinie tematycznej w zakresie wdrażania krajowych strategicznych ram dotyczących Romów. Sprawozdania te posłużą Komisji jako źródło informacji na potrzeby opracowania dwuletnich sprawozdań oraz sprawozdań oceniających składanych przez Komisję Parlamentowi Europejskiemu i Radzie, dotyczących wdrożenia unijnych ram strategicznych na rzecz równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów.
38. Państwa członkowskie powinny zapewniać, aby krajowe sprawozdania dotyczące równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów były podawane do wiadomości publicznej w celu zwiększenia przejrzystości i umożliwienia doskonalenia polityki, a także w stosownych przypadkach zapewniać, aby krajowa strategia i sfinalizowane sprawozdania z wdrażania były omawiane w parlamentach narodowych.
39. Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej powinna przeprowadzić regularne badanie dotyczące Romów w latach 2020, 2024 i 2028 w celu zapewnienia danych niezbędnych do uzyskania wyników bazowych, śródkresowych i końcowych odzwierciedlających wszelkie zmiany sytuacji Romów. Agencja powinna również wspierać państwa członkowskie w ich staraniach na rzecz gromadzenia istotnych danych dotyczących równości, wspierać Komisję w monitorowaniu i analizie oraz wspierać krajowe punkty kontaktowe ds. integracji Romów w sprawozdawczości przy pomocy grupy roboczej ds. wskaźników i sprawozdawczości dotyczących Romów.

⁸⁸

Załącznik 2 do COM(2020) 620 final i [Ramy monitorowania unijnych ram strategicznych na rzecz równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów – Cele i wskaźniki](#).

Niniejsze zalecenie zastępuje zalecenie Rady z dnia 9 grudnia 2013 r. w sprawie skutecznych środków integracji Romów w państwach członkowskich⁸⁹.

Sporządzono w Brukseli dnia [...] r.

*W imieniu Rady
Przewodniczący*

⁸⁹

[Dz.U. C 378 z 24.12.2013, s. 1.](#)